Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Viktor Maixner

Aditio hereditatis a delace dědictví

Diplomová práce

Olomouc 2025

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma **Aditio hereditatis a delace dědictví** vypracoval samostatně a citoval jsem všechny použité zdroje. Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 118 757 znaků včetně mezer.“

V Olomouci dne 23. 6. 2025 Viktor Maixner

Tímto bych rád poděkoval panu doc. JUDr. Petru Dostalíkovi, Ph.D., za odborné vedení mé diplomové práce, cenné rady, vstřícný přístup a čas, který mi věnoval.

Obsah

Seznam zkratek 7

Úvod 8

1. Římské právo 9

1.1 Předpoklady dědění 9

1.2 Civilní právo 10

1.3 Prétorské právo 11

1.4 Delace 12

1.4.1 Testamentární posloupnost 14

1.4.2 Vedlejší doložky 14

1.4.3 Intestátní posloupnost 18

1.4.4 Intestátní posloupnost prétorská 20

1.4.5 Posloupnost proti testamentu 21

1.5 Adice 23

1.5.1 Heredes voluntarii 27

1.5.2 Heredes necessarii 28

2. Středověké právo 31

2.1 Posloupnost přirozená 31

2.2 Posloupnost zvolená 33

3. Obecný zákoník občanský 35

3.1 Delace 35

3.1.1 Výminky 36

3.1.2 Doložky času 37

3.1.3 Příkaz 37

3.2 Delační důvody 37

3.2.1 Testament 37

3.2.2 Dědická smlouva 38

3.2.3 Zákon 39
3.3 Adice 39
3.4 Nabytí dědictví 40
3.5 Odmítnutí dědictví 40
3.6 Nezpůsobilost a nehodnost být dědicem 41
3.7 Zřeknutí se dědického práva 42
3.8 Meziválečná úprava 42
3.8.1 Návrh, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský, návrh superrevisní komise z roku 1931 42
3.8.2 Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937 43
4. Občanský zákoník z roku 1950 45
4.1 Delace 46
4.2 Delační důvody 46
4.2.1 Zákonná posloupnost 47
4.2.2 Závětní posloupnost 47
4.3 Odmítnutí dědictví 48
4.4 Zřeknutí se dědictví 49
4.5 Dědická způsobilost 49
5. Občanský zákoník z roku 1964 51
5.1 Delace 51
5.2 Delační důvody 51
5.2.1 Zákonná posloupnost 52
5.2.2 Závětní posloupnosti 52
5.3 Odmítnutí dědictví 53
5.4 Dědická nezpůsobilost 53
5.5 Potvrzení dědictví 54
5.6 Změny po roce 1989 54

6. Občanský zákoník z roku 2012 56
6.1 Delace 56
6.1.1 Delační důvody 57
6.1.2 Vedlejší doložky 58
6.2 Odmítnutí dědictví 59
6.3 Zřeknutí se dědického práva 59
6.4 Vzdání se dědictví 59
6.5 Vydědění 60
6.6 Dědická nezpůsobilost 60
6.7 Nabytí dědictví 60
Závěr 62
Seznam použitých zdrojů 63
Shrnutí 67
Abstract 67
Seznam klíčových slov 68
Key words 68

Seznam zkratek

ad ed.	ad edictum
ad Sab.	ad Sabinum
Cel.	Celsus
Cic. de Leg.	Cicero, De Legibus
Dig.	Digesta seu Pandectae
disp.	Disputationum
Gai Inst.	Gaiovy instituce
Gai.	Gaius
Inst.	Institutiones seu Elementa
L.	libro
LDT	Lex duodecim tabularum
Mod.	Modestinus
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
OZ 1950	Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník
OZ 1964	Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
OZ	Občanský zákoník
OZO	Císařský patent č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský
Pap.	Papinianus
Pau.	Paulus
Q.	Quaestionum
Ulp.	Ulpianus

Úvod

V práci na téma Aditio hereditatis a delace dědictví se zaměřuji na dědické právo, přijetí a nabytí dědictví dědicem v rámci jednotlivých úprav a ve vzájemné komparaci. Práce je řazena do kapitol jako právo římské, středověké právo, obecný zákoník občanský, občanský zákoník z roku 1950, občanský zákoník z roku 1964 a občanský zákoník z roku 2012. Kapitoly jsou dále řazeny do podkapitol a následně členěny. Práce je psaná historicko-komparativně, popisuje jednotlivé úpravy a vzájemně je porovnává. Cílem práce je obsáhnout dané téma a popsat a porovnat jednotlivé úpravy, v čem se od sebe liší a v čem na sebe navazují. Záměrem není úplný výčet daných témat, proto jsou některé kapitoly rozsáhlejší, jiné stručnější a je poukázáno spíše na odlišnosti od předchozích úprav. Záměrem práce je poskytnout přehled vývoje výše uvedených oblastí v rámci dědického práva od práva římského, kterým je inspirována značná část následujících úprav, až po současnost. Porovnání historického vývoje napomáhá pochopit původ a význam jednotlivých institutů.

1. Římské právo

Římské právo má neoddiskutovatelnou roli v úpravě soukromého práva. Do značné míry je kolébkou i současné právní úpravy. Obecný zákoník občanský se v mnohém inspiroval úpravou římského práva. Současný občanský zákoník se opět nechává inspirovat úpravou obecného zákoníku občanského. Nutno však podotknout, že vzhledem k proměně společnosti co do postavení osob (s ohledem na reflektování historických změn, ke kterým ve společnosti a v právu dochází) je v mnoha ohledech současné dědické právo odlišné od úpravy římského práva dědického.

To, čím do dnešní doby přispívá římské právo, je předání určitých hodnot a pravidel, ale také právního myšlení. Nelze říci, že by v dnešní době docházelo k přejímání římského práva v jeho původní podobě, avšak i dnešní legislativa i jurisprudence se inspiruje právem římským, které umožňuje lépe pochopit nebo i vyřešit právní problémy, se kterými se potýkali již římští právníci.[1]

1.1 Předpoklady dědění

Smrtí zůstavitele končí jeho život, ale jeho majetkové poměry nadále existují. Jmění po zůstaviteli, tedy soubor majetku, závazků a dluhů, nazýváme pozůstalost. Na dědice přechází pozůstalost nebo část z ní. Jedná se o tzv. univerzální sukcesi. To znamená, že dědic vstupuje na místo zůstavitele, do jeho majetku, dluhů i těch závazků, které smrtí nezanikají.[2]

Výše uvedené pojetí pozůstalosti spíše odpovídá dnešní podobě. V Římě byla v dávných dobách pozůstalost chápána odlišně. Nad římskou rodinou měl moc otec, *pater familiae*. Ten vládnul nad členy rodiny, jejich majetkem a agnátským svazkem a *gens*. Po jeho smrti bylo podstatnou částí dědění přechod moci nad rodinou. Přechod majetkový byl vedlejší složkou dědění. S tím, jak se postupně měnila podoba římských rodin a upadala otcova moc, se do popředí dostával více přechod majetku.[3]

Součástí pozůstalosti byla spolu s převzetím moci i povinnost, *sacra*, konat náboženské obřady. V případě pochybností, kdo by měl mít tuto povinnost, ji mají mít dědicové jako blízcí zůstavitele. „*Hoc uno posito, quod est ad cognitionem disciplinae satis, innumerabilia*

---

[1] DAJCZAK, Wojciech a kol. *Právo římské. Základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013, s. 14.
[2] HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910, s. 974–975.
[3] BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vydání. Brno: Právník, 1932, s. 582.

nascuntur, quibus implentur iuris consultorum libri: quaeruntur enim qui astringantur sacris. Heredum causa iustissima est. Nulla est enim persona, quae ad vicem eius, qui e vita migrarit, propius accedat.“[4]

Univerzální sukcese představovala rozměr obsahový i rozsahový, proto se někdy hovoří o dědici jako o alter egu zůstavitele. „*Heredem eiusdem potestatis iurisque esse, cuius fuit defunctus, constat.“* V překladu to znamená, že: „dědic má totéž právní postavení, jako měl zůstavitel.“ [5] A dále, že: „nikdo nemůže zanechat dědici výhodnější postavení, než sám měl.“ „*Nemo plus commodi heredi suo relinquit, quam ipse habuit.“*[6]

Oproti současné úpravě a pojetí univerzální sukcese však k přechodu majetku a dluhů docházelo v římském právu odděleně. Byť v souhrnu na dědice přecházelo obojí.[7] Univerzální sukcese děděním předpokládá smrt zůstavitele, pozůstalost, dědice a jeho přijetí dědictví. U každého předpokladu existovaly podrobnější náležitosti.

Dle *ius civile* mohl být zůstavitelem jen římský občan, cizinec se řídil úpravou obce, pod kterou spadal, po těch, co nespadali do žádné obce, nebylo pozůstalosti.[8] Po smrti zůstavitele je povolán k dědictví dědic. Povolán může být na základě zákona, později na základě testamentu. Povolán mohl být dědic i proti testamentu, jednalo se však spíše o jeho obranu jako nepominutelného dědice. V římském právu platilo, že buď jsou dědic nebo dědicové povoláni na základě zákona, anebo na základě testamentu. Kumulace byla vyloučena. Výjimku tvořil vojenský testament – viz dále.[9]

1.2 Civilní právo

Civilní právo bylo původně založeno jen na zákonné dědické posloupnosti. Později s rozmachem testamentu byla upřednostněna zvolená posloupnost před přirozenou. V některých aspektech ale přirozená posloupnost a ochrana rodiny zůstala nadále, jako je tomu v případě nepominutelných dědiců, kdy pokud zůstavitel pořídil testament, měl přednost před zákonem. Pokud pominul nepominutelné dědice, pak mohli být povoláni proti testamentu.[10]

---

[4] Cic. de Leg. 2.19.48, SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva – Fontes iuris romani*. 2. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2006, s. 82–83.
[5] Ulp. Dig. 50.17.59 *L. 3. disp.,* Tamtéž, s. 260–261.
[6] Pau. Dig. 50.17.120 *L. 12 ad. ed.*, Tamtéž, s. 268–269.
[7] SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy.* Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, s. 93.
[8] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 977.
[9] Tamtéž, s. 977–978.
[10] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 977–978.

Pro nabývání dědictví bylo podstatné, do které kategorie dědic spadá. *Heredes domestici*, byly osoby spadající pod zůstavitelovu moc. Patří sem potomci, manželka a další osoby pod mocí zůstavitele a otroci. Otroci mohli dědit pokud je zůstavitel testamentem propustil na svobodu a stanovil za dědice. Dědici domácí jsou zároveň dědici nutní, nevyžaduje se jejich vůle přijmout dědictví. Původně to souviselo s automatickým přechodem moci nad rodinou.[11]

Ostatní osoby jsou dědici volní, u nich se vůle přijmout dědictví vyžaduje. Zákonní dědici nemohli být povoláni, dokud volní dědicové neprojevili svoji vůli. Později byla prétorským právem stanovena lhůta, ve které se musí dědic rozhodnout, aby se zamezilo průtahům.[12]

Dědictví bylo možné i vydržet. Vydrželo se jako celek, včetně *sacra*, pokud držitel držel pozůstalostní věci alespoň jeden rok. Držbu nemusel opírat o žádný titul, ani dobré víry nebylo třeba. Drželo-li více osob, stali se společnými dědici.[13]

1.3 Prétorské právo

Původ institutu *bonorum possessio* je nejasný. Je však pravděpodobné, že bylo udělováno prétorem pouze dědicům dle *ius civile*, později i dalším osobám. Udělení *bonorum poissessio* mělo povahu přiznání dědictví dědici prétorem. Ochranu prétorskému dědici poskytovalo *interdictum Quorum bonorum*. Vydání věci mohl požadovat i proti osobě, která věci skrze *usucapio pro herede* vydržela.[14]

Povaha tohoto interdiktu je popsána jako: „tomu, komu byla z mé vyhlášky „quorum bonorum“ udělena držba, vydáš, co držíš nebo co bys držel jako dědic nebo jako držitel, pokud něco již nebylo vydrženo, kdybys nebyl ve zlé víře způsobil, abys to již nedržel“. „*Quorum bonorum ex edicto meo illi possessio data est, quod de his bonis pro herede aut pro possessore possides possideresve, si nihil usucaptum esset, quod quidem dolo malo fecisti, uti desineres possidere, id illi restituas*.“[15]

Jak uvádí Sommer, důvod vzniku *bonorum possessio* souvisí se změnou v pojetí římského dědického práva, která skrze možnost pořídit testamentem nabývala majetkového charakteru.[16] V případech, kdy povolaný dědic dle civilního práva nepožádal v určité době o udělení *bonorum*

---

[11] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 982–983.
[12] HEYROVSKÝ, Leopold. *Instituce římského práva.* 2. vydání. Praha: J. Otto, 1894, s. 451. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[13] DAJCZAK: *Právo římské…*, s. 153.
[14] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 984.
[15] Ulp. Dig. 43.24.1pr *L. 67 ad. ed.*, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva…*, s. 68–69.
[16] SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové*. Praha: nákladem vlastním, 1935, s. 264.

possessio prétora, prétor povolal dalšího v úvahu připadajícího dědice.[17] Původně se muselo jednat o dědice dle ius civile. Později bylo možné udělit *bonorum possessio* i osobám, kterým dle práva ius civile nesvědčil dědický titul.[18]

Tituly dědického nápadu se u *bonorum possessio* shodují s civilním právem. Existují tak různé typy *bonorum possessio,* a to *contra tabulas* v případě opomenutých nepominutelných dědiců; *secundum tabulas* u závětních dědiců, a to i těch u kterých je závěť pro nedostatek formálních náležitostí neplatná; *intestati* u zákonných dědiců, zde ale i kognátů.[19]

Udělení *bonorum possessio* ze strany magistráta nenastává automaticky. Povolaný dědic musí sám podat odůvodněnou žádost. Oproti civilnímu právu povolaný dědic musel, pokud dědictví chtěl nabýt, požádat v magistrátem stanovené lhůtě o udělení *bonorum possessio*. V případě, že lhůta marně uplynula, povolal prétor dalšího v úvahu připadajícího dědice.[20]

Žaloby dle *ius civile* byly „bonorum possessorovi nebo proti němu propuštěny s fikcí, že jest dědicem civilním…“.[21]

1.4 Delace

Delace představuje nápad dědictví na dědice. Na základě delačních důvodů byl pak dědic k dědictví povoláván. Delačními důvody jsou testament a zákon. Dědicové jsou pak k dědictví povoláni na základě testamentu, na základě zákona nebo proti testamentu. K delaci dochází zpravidla smrtí zůstavitele.[22]

Delace dědictví nastává v době smrti zůstavitele za předpokladu, že jsou tehdy splněny všechny náležitosti, které by jinak okamžik dědického nápadu mohly posunout na pozdější okamžik. Tak tomu je v případě vedlejších doložek.[23]

„Téměř všechna práva dědiců se posuzují právě tak, jako by se stali dědici v okamžiku smrti.“ „*Omnia fere iura heredum perinde habentur, ac si continuo sub tempus mortis heredes*

---

[17] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 985.
[18] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 267–268.
[19] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 986.
[20] Tamtéž, s. 986–987.
[21] HEYROVSKÝ, Leopold. *Římský civilní proces*. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského, 1925, s. 151.
[22] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 594–595.
[23] BUCKOVSKI, Vlado, BAJRAM, Esin Kranli. Apertura testamenti and the legal consequences thereof in the roman law. *IUS ROMANUM*, 2018, č. 2, s. 146–147.

exstitissentent."[24] Později s rozvojem práv ochrany nepominutelných dědiců se objevuje i povolání proti testamentu.[25]

Dědická smlouva, jako dědický titul, jak je upravena v občanském zákoníku obecném a navazujících úpravách, se v římském právu nevyskytovala.[26] Základ dědické smlouvy byl stanoven v právu středověkém. Existují však i názory, že římské právo dědickou smlouvu umožňovalo jako smlouvu mezi vojáky v rámci vojenského testamentu. Dědická smlouva v současném občanském zákoníku vychází z úpravy obecného zákoníku občanského.[27]

Hereditas iacens je majetkem bez subjektu. Římské právo využívalo tohoto institutu, který nastal v mezidobí, kdy nastala delace, ale zatím nedošlo k adici. Smyslem ležící pozůstalosti je udržení majetkové masy. Pozůstalost v mezidobí nenáleží ani zůstaviteli, ten je po smrti, ani dědici do doby přijetí, existuje sama o sobě.[28] Toto pojetí pozůstalosti jako samostatné entity bylo zavedeno až za Justiniána, předchozí pojetí vycházelo z pozůstalosti jako věci ničí, *res nulius.*[29]

Bonfante je toho názoru, že moderní právo již neobsahuje adici a dochází tak k nabytí dědictví společně s delací. To je dle Vážného sporné v souvislosti s úpravou obecného zákoníku občanského, jelikož obecný zákoník občanský je postaven na principu adičním. Bonfante však uznává, že moderní právní úpravy, které nejsou postaveny na principu adičním, poskytují, ač bez římskoprávního pojetí adice, možnost dědictví přijmout, nebo odmítnout.[30]

Římské pravidlo *nemo pro parte testatus, pro parte intestatus decedere potest* představuje neslučitelnost více druhů dědických posloupností vedle sebe. Je-li povolán dědic testamentem k části pozůstalosti, nabude i zbytek.[31] Původně tato zásada měla svůj důvod. V době, kdy se rozlišovalo v rámci pozůstalosti po otci *familie* a *pecunium*, *hereditas* spočívala v přechodu moci. Později, když se části pozůstalosti nerozlišovaly a s rozvojem testamentu vstoupil do popředí přechod majetku, se tato zásada stala přežitou.[32] Výjimkou ze zásady je úprava ve vojenském testamentu.

---

[24] Cel. Dig. 50.17.193 *L. 38 digestorum*, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva…*, s. 282–283.
[25] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 595.
[26] Tamtéž.
[27] VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl.* Brno: Masarykova univerzita, 2012, s. 77.
[28] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 598.
[29] SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 75.
[30] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 599.
[31] Tamtéž.
[32] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 266–267.

1.4.1 Testamentární posloupnost

Jak Modestinus uvádí: „Testament podle našeho práva je vůle o tom, co kdo chce, aby se stalo po jeho smrti.“ „*Testamentum est voluntatis nostrae iusta sententia de eo, quod quis post mortem suam fieri velit.*“[33] Jedná se o jednostranné právní jednání zůstavitele o svém jmění, které se jeho smrtí stane pozůstalostí.[34] Testovací způsobilost dle *ius civile* náleží pouze římským občanům a Latinům.[35] Tomu odpovídá, že: „závětní způsobilost patří do práva veřejného a nikoliv soukromého.“ „*Testamenti factio non privati sed publici iuris est.*“[36] Ustanovení dědice ve staré úpravě muselo být ve formě příkazu. Později postačilo, pokud z testamentu bylo zřejmé, koho zůstavitel jako dědice povolává.[37]

> „Slavnostní (forma) ustanovení dědice je pak tato: TITIUS BUDIŽ DĚDICEM! Ale i ona PŘIKAZUJI, ABY TITIUS BYL DĚDICEM! se již uznává. Naproti tomu ona CHCI, ABY TITIUS BYL DĚDICEM! uznávána není. A ani tyto se většinou neuznávají: USTANOVUJI TITIA DĚDICEM! (nebo) také ČINÍM DĚDICEM!“ „*Sollemnis autem institutio haec est TITIUS HERES ESTO; sed el illa iam conprobata videtur TITIUM HEREDEM ESSE IUBEO; at illa non est conprobata TITIUM HEREDEM ESSE VOLO; sed et illae a plerisque inproobatae sunt TITIUM HEREDEM INSTITUTO, item HEREDEM FACIO.*“[38]

K tomu, aby se ustanovený dědic mohl stát dědicem, bylo třeba, aby: „jak v době zřízení testamentu, tak v době delace dědictví a odtud nepřetržitě až do nabytí dědictví měl právní způsobilost býti ustanovenu za dědice.“[39]

1.4.2 Vedlejší doložky

Delace nastává zpravidla smrtí zůstavitele, z důvodu vedlejších doložek může nastat delace později, rovněž je-li někdo povolán jako substitut. Vedlejší doložky v testamentu, tedy ustanovení dědice tak, že jeho povolání je závislé na výmince nebo doložce času, je možné. Ne však veškeré doložky jsou přípustné. Nepřípustné jsou výminky rozvazovací. Taková vedlejší doložka, na základě níž by osoba, která se stala dědicem, jejím splněním přestala být dědicem,

---

[33] Mod. Dig. 28.1.1 *2 pand.*, DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 121.
[34] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 990.
[35] KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 286.
[36] Pap. Dig. 28.1.3 *L. 14 Q.*, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva…*, s. 236–237.
[37] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 464.
[38] Gai Inst. 2.117, KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 125.
[39] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1007.

byla v rozporu se zásadou římského práva, kdo je jednou dědicem, je navždy dědicem.[40] Přípustná je rozvazovací výminka stanovená pro zrušení dědického nápadu před tím, než povolaný dědic vstoupí v dědictví.[41] Jako příklad lze uvést stanovení závětního dědice, kdy si zůstavitel vymíní slavností způsob přijetí skrze *cretio*, pokud by povolaný dědic nepřijal touto formou, byl by vyděděn. Protože by byl vyděděn, nenabyl by dědictví a nebylo by zde rozporu se zásadou *semel heres semper heres*.[42]

Vůle zůstavitele může být různá, a proto můžeme vykládat podmínky zůstavitele tak, jak se jeví v době úmrtí, anebo i ve vzdálenější době, záleží tak i na vůli zůstavitele, jak výminky stanoví, co jimi sleduje a jak bude možné je vyložit. „*In condicionibus primum locum voluntas defuncti optinet eaque regit condiciones. Denique et in ea condicione „si filia mea cum Titio nupta erit" placuit non semper mortis tempus observari, sed voluntate patrocinante tardius produci.*"[43] Co se výkladu závěti týče, tak: „v závětích je třeba vykládat vůli testujících volnějším způsobem." „*In testamentis plenius voluntates testantium interpretamur.*"[44]

Stanovení více výminek bez dalšího je považováno za výminky kumulativní. Pro to, aby se jednalo o alternativní výminky, by musela být stanovena nebo alespoň vyplývat jejich zastupitelnost, tedy že buď může splnit první výminku, nebo druhou. Toho lze docílit implicitně i tak, že zůstavitel stanoví dědice v testamentu na více místech a pokaždé připojí jiné výminky. Jiný výklad je spojen se stanovením dědice v testamentu tak, že někde je jeho dědické právo podmíněno, a jinde ne. Takové ustanovení za dědice se vykládá, jako by nebylo stanovených výminek.[45]

Splnění výminky nastává tehdy, kdy nastala událost, která je ve výmince obsažena. Výminka může být uložena více způsoby. Může být kladná, afirmativní i záporná, negativní. Kladně stanovená výminka je splněna tehdy, když nastalo, co mělo nastat. Záporně stanovená výminka je splněna tehdy, kdy je jisté, že to, co nemělo nastat, nenastane.[46] Splnění odkládací výminky nastává i tehdy, kdy osoba úmyslně zabrání splnění.[47]

„Civilním právem je stanoveno, že: kdykoliv ten, kdo má zájem na nesplnění podmínky, udělá něco, aby se nesplnila, je to třeba posuzovat tak, jako by se podmínka splnila. Toho se

---

[40] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 467.
[41] KINCL: *Římské právo*, s. 283.
[42] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1085.
[43] Ulp. Dig. 35.1.19 *L. 5 disp.,* SKŘEJPEK: *Prameny římského práva…*, s. 241.
[44] Pau. Dig. 50.17.12 *L. 3 ad Sab.*, Tamtéž, s. 253.
[45] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1016.
[46] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 125–126.
[47] Tamtéž, s. 125.

užívá u…ustanovení za dědice.“ „*In iure civil receptum est, quotiens per eum, cuius interest condicionem non impleri, fiat quo minus impleatur, perinde haberi, ac si impleta condicio fuisset. Quod…ad heredum institutiones perducitur.*“[48]

Výminka se považuje za splněnou také tehdy, když je stanovena jako výminka smíšená, tj. taková výminka, která je závislá na vůli ustanoveného dědice a jiné osoby, která odmítá spolupracovat s dědicem za účelem splnění výminky.[49] Například výminka, že dědic daruje věc jiné osobě. Je-li zde vůle dědice, dárce, ale není-li zde vůle druhé strany, obdarovaného, darování nenastane a výminka není splněna, ale hledí se na ni jako na splněnou.

Výminku je možné uložit jako odkládací, na jejímž splnění závisí, zda účinky právní nastanou. Delace nastane až splněním výminky. V mezidobí, kdy není zřejmé, zda a popřípadě kdy bude výminka splněna nebo zmařena, nenastává delace ani u zákonných dědiců. Aby delace u zákonných dědiců mohla nastat, muselo by být jasné, že výminečný testamentární dědic buď zmařil výminku, nebo zemřel dříve, než ji splnil.[50]

Testamentární dědic, který zatím výminku nesplnil, může do splnění získat od prétora *bonorum possessio secundum tabulas*, tedy dědické právo dle práva prétorského. Pro udělení musí složit jistotu ve prospěch nejbližšího v úvahu připadajícího dědice.[51]

U negativní odkládací výminky záleží na tom, jak je stanovena. Může být stanovena i tak, že ji nelze splnit dříve, než smrtí dědice, kdy nemůže být zmařena. Proto, aby dědic mohl být dědicem za svého života, tak se tato výminka považuje za splněnou do doby, než bude případně zmařena. Pokud výminku zmaří, tedy jako by naplnil rozvazovací podmínku, pak má na základě stipulačního slibu obligační povinnost vydat dědictví. Později bylo možné využít *Muciana cautio*.[52] Dochází tak ze své podstaty k přetvoření odkládací negativní výminky na jakousi výminku rozvazovací. Rozvazovací výminky nejsou v dědickém právu římském přípustné, zde se jedná o takový konstrukt, kdy se na dědice pohlíží, jako by nenaplnil rozvazovací podmínku, a tedy stal se dědicem. Negativní výminky u *Muciana cautio* mohou být stanoveny různě, může se jednat o případ nevyjití na Kapitol nebo nepropuštění otroka. První je možné posoudit až v době smrti dědice, druhou je možné splnit již za života dědice, pokud otrok zemře, nemůže být propuštěn na svobodu a podmínka nemůže být zmařena.[53]

---

[48] Dig. 50.17.161, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva*…, s. 277.
[49] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1017.
[50] Tamtéž.
[51] SOMMER: *Učebnice soukromého práva*…, s. 295.
[52] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1018.
[53] KLEŇOVÁ, Veronika. Cautio Muciana: charakter podmienky. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 2, s. 130.

Doložky času, které by stanovovaly odkdy nebo dokdy je ustanovený dědic dědicem, nejsou v římském právu dědickém možné.[54] Zvláštní úpravu představují testamenty vojenské, které historicky sahají až do doby Julia Caesara. Časem se stal běžným způsobem pořízení pro vojáky. Předností vojenského testamentu je snížení formálních požadavků.[55] Vojenským testamentem mohla být ustanovena osoba, která nemá dědickou způsobilost. *Testament militis* oproti civilnímu testamentu připouští povolání dědice z testamentu vedle dědice intestátního. Je tedy možné k části pozůstalosti povolat dle testamentu dědice testamentárního a ke zbytku zákonné dědice.[56]

Další významnou odchylku představují lhůty a výminky. U vojenského testamentu je možné ustanovení dědice se stanovením lhůty jak počínající, tak končící. Delace u počáteční lhůty nastane až jejím dosažením. Uplynutím lhůty končící přestane být dědic dědicem. Dále byly přípustné odkládací i rozvazovací výminky u stanovení dědice. Rozvazovací výminky mají ty následky, že dědic, který naplní rozvazovací výminku, přestává být dědicem. Jedná se tedy o prolomení dědické římskoprávní zásady *semel heres sepmer heres*. Důkazem neformálnosti vojenského testamentu je i možnost pořídit tak, že vojín prohlásí neplatný testament dle *ius civile* za svou poslední vůli.[57] Důvod, proč bylo v rámci vojenského testamentu umožněno uložení rozvazovacích výminek, není znám.[58]

Platnost vojenského testamentu je vázána na vojenskou službu. Testament je platný po dobu, kdy je voják vojínem. Po čestném propuštění vojína z vojenské služby činí platnost vojenského testamentu jeden rok, lhůta se počítá od propuštění vojína.[59] Vojenský testament pozbýval platnosti též ukončením válečného konfliktu. U jednotlivých vojáků se jednalo o různé okamžiky, u námořnictva šlo o okamžik vylodění.[60]

Za doby císaře Justiniána došlo k omezení. Vojenským testamentem mohli pořídit vojáci jen během polního tažení.[61] Možnost pořídit vojenským testamentem mají jen vojáci v řadách, mezi ně se neřadí ti, co byli pouze povoláni a odvedeni a třeba i cestovali na veřejné náklady, ale nezačlenili se do armády. „*Ex eo tempore quis iure militari incipit posse testari, ex quo in*

---

[54] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1019.
[55] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 291–292.
[56] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 472.
[57] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1030–1031.
[58] SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, s. 256.
[59] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 292.
[60] SALÁK, Pavel. Návrat vojenského testamentu. *Právník*, 2017, roč. 156, č. 4, s. 297.
[61] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 473.

numeros relatus est, ante non: proinde qui nondum in numeris sunt, licet etiam lecti tirones sint et publicis expensis iter faciunt, nondum milites sunt: debent enim in numeros referri. "[62]

1.4.3 Intestátní posloupnost

Druhým delačním důvodem je zákon. Povolání k dědictví na základě zákona bylo upraveno historicky již v Zákoně XII desek. K dědění byly povolávány osoby, které patřily do zůstavitelovi rodiny, nad nimiž měl zůstavitel moc. Po smrti zůstavitele se tyto osoby stávají osobami svého práva, *sui iuris*. Dědicové vstupovali do *consorcia* dědiců, mohli však žádat o zrušení *consorcia*.[63] Podpůrnost dědění ze zákona je uvedena zákonu dvanácti desek, kdy je stanoveno, že má být dodrženo to, jak osoba určila o svém majetku (myšleno i v závěti). *„Uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto."* Nejprve mají dědit dědicové ze závěti, poté dědici vlastní a nakonec agnáti zůstavitele. „*Si intestato moritur, cui suus heres nec escit, adgnatus proximus familiam habeto."* Pokud nebylo ani agnátů, dědili gentilové. „*Si adgnatus nec escit, gentiles familiam habento.* "[64]

Existuje-li platný testament, nejsou zákonní dědicové povoláni k dědictví. Pokud testament existuje, ale není platný nebo účinný, i když k neplatnosti nebo neúčinnosti došlo až později, tak se k takovému testamentu nepřihlíží a jsou povoláváni dle civilního práva zákonní dědicové.[65] „Dokud může být testament platný, dotud se nepřipouští dědic ze zákona." „*Quamdiu possit valere testamentum, tamdiu legitimus non admittitur.* "[66]

K zákonné posloupnosti jsou povoláni příbuzní zůstavitele, původně to byli jen agnáti, nikoliv kognáti.[67] Později pokud nebylo agnátů, pak zůstavitelovi kognáti mohli dědit na základě prétorského práva. Postavení kognátů se s postupem času začalo měnit a kognáti jsou povoláni nejprve pokud nebylo žádného agnáta, který by dědil, v císařské době byli povoláni i před některými agnáty. Nakonec výhradní postavení zákonných dědiců náleží kognátům v justiniánském právu. Zvláštním druhem intestátní posloupnosti je povolání manžela na základě manželství. Protože byla dána přednost testamentární posloupnosti před zákonnou, tak muselo být nejprve rozhodnuto, že není platného testamentu.[68]

---

[62] Ulp. Dig. 29.1.42 *L. 45 ad ed.*
[63] DAJCZAK: *Právo římské…*, s. 70–71.
[64] LDT 5.3-5, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva…*, s. 34–35.
[65] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1035.
[66] Pau. Dig. 50.17.89 *L 10 Q.*, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva*…, s. 265.
[67] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1035.
[68] Tamtéž, s. 1035–1036.

Z dále uvedeného vyplývá, že kognáti jsou povoláni k prétorskému dědictví, ti v prvním stupni nabývají dědictví společně. „*Gradatim autem admittuntur cognati ad bonorum possessionem: ut qui sunt primo gradu, omnes simul admittuntur*."[69]

Umožnění kognátům dědit na základě práva prétorského uvádí Ulpianus*: „Cognatis accusatio nihil obest ad successionem, si accusaverint cognatos suos.* "[70] A dále, že po vlastních dědicích jsou povoláni právě kognáti. „*Post suos statim consanguinei vocantur.* "[71]

V rámci zákonné posloupnosti rozlišujeme tři kategorie, těmi jsou vlastní dědicové, agnáti, rody a jejich členové. Tak, jak jsou uvedeny, je stanovena jejich podpůrnost. Do první kategorie spadají osoby, které v době smrti zůstavitele byly pod jeho mocí otcovskou nebo manželskou. Po smrti zůstavitele přestává platit jeho moc a stávají se osobami *sui iuris*. Patří sem i děti narozené po smrti zůstavitele, které byly zplozené za jeho života.[72] Dále sem patří váleční zajatci, kteří se vrátili ze zajetí po smrti zůstavitele, případně další osoby, u kterých shodně platí, že by spadaly pod moc zůstavitele, ale římské občanství nabyly až po jeho smrti a předtím nespadaly pod jeho moc.[73]

Tito dědicové nabývali dědictví bez ohledu na svou vůli, dědictví odmítnout nemohli, výjimku představuje *beneficium abstinendi* udělované prétorem.[74] Dědicové této kategorie jsou povoláni současně. Není zde podstatné, jak vzdáleně příbuzní jsou, vliv to má jen při dělení pozůstalosti.[75]

Druhou kategorií jsou agnáti zůstavitele. Ti jsou povoláni, pokud není vlastních dědiců. Povolávají se jen nejbližší agnáti zůstavitele, *agnati proximi*, ti, kteří jsou nejbližšími agnáty v době, kdy bylo rozhodnuto, že není dědiců z testamentu. Do této kategorie patří agnátští sourozenci zůstavitele a další osoby. Další agnáti ani *gens* nejsou povoláni k dědictví, pokud povolaný agnát nenabyde dědictví.[76]

Gens byly rody v římské společnosti, jejich členové gentilové. Historicky byly významným prvkem římské společnosti. Do skupiny zákonných dědiců patřily nejpozději do konce

---

[69] Ulp. Dig. 38.8.1.10 *L 45 ad ed.*
[70] Ulp, Dig. 38.8.6 *L. 45 ad ed.*
[71] Ulp, Dig. 38.16.1.9 *L. 12 ad Sab.*
[72] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 299.
[73] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…* , s. 1037–1038.
[74] DAJCZAK: *Právo římské…* , s. 73.
[75] KINCL: *Římské právo*, s. 271.
[76] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…* , s. 1038–1039.

republiky. Nelze s jistotou říct, zda v případě, že nebylo agnátů, připadalo dědictví *gens*, nebo byli povoláváni jednotliví gentilové.[77]

1.4.4 Intestátní posloupnost prétorská

Bonorum possessio bylo dědicům udělováno prétorem. Prétor povolával zákonné dědice k dědictví. Dědicové zůstavitele se dle prétorského práva rozlišovali do čtyř dědických tříd. První třídu tvoří *unde liberi*, druhou *unde legitimi*, třetí *unde proximi cognati* a čtvrtou *unde vir et uxor*.[78]

První třídou jsou *unde liberi*. Do této třídy patří vlastní dědici zůstavíte. Potomci, které postihla *capitis deminuncia*, kvůli které nadále nepatří do rodiny zůstavitele, mohou dědit. Předpokladem je, že kdyby nenastala, byli by vlastními dědici zůstavitele. Do této třídy patří i emancipované osoby a jejich potomci, které po emancipaci zplodily. Děti, které zůstavitel dal k adopci, jsou *unde liberi,* pokud byli propuštěny z cizí moci otcovské před smrtí zůstavitele, a tedy nejsou členy cizí rodiny.[79]

Druhou třídu tvoří *unde legitimi*. Sem patří vlastní dědici zůstavitele, nejbližší agnáti a členové rodu. Nejprve jsou povoláváni dědicové vlastní, není-li jich, je v téže třídě povoláván nejbližší agnátský příbuzný zůstavitele, a není-li ani jej, pak jsou povoláni gentilové.[80]

Třetí třídou jsou *unde proximi cognati*. V této třídě jsou povoláni zůstavitelovi pokrevní příbuzní. Čím bližší stupeň příbuzný byl, tím dříve byl dědic povolán. Vzdálenější příbuzní byli povoláni až po těch bližších. Příbuzenství se zůstavitelem bylo relevantní jen do šestého stupně. V sedmém stupni byli povolány jen osoby, které mají obdobné postavení jako bratranec a sestřenice zůstavitele. Dále v této třídě jsou povoláni poboční příbuzní zůstavitele, kdy příbuzenství se odvíjí od ženy. Po matce v této třídě mohli dědit její děti, a to i nemanželského původu, rovněž matka mohla v této třídě dědit po nich.[81] Čtvrtou třídou jsou *unde vir et uxor*. V této třídě je povoláván manžel zemřelého, pokud mezi nimi bylo manželství dle civilního práva, nikoliv pouze prétorského, které trvalo až do smrti zůstavitele.[82]

V rámci zákonné dědické posloupnosti docházelo ke změnám, některé změny nastaly za císařství, některé za dob císaře Justiniána. Pokrevní příbuzenství dětí a matky stačilo k dědění

---

[77] DAJCZAK: *Právo římské…*, s. 73–74.
[78] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1040–1042.
[79] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 477.
[80] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1041.
[81] KINCL: *Římské právo*, s. 273.
[82] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 303.

dle civilního práva. Začleněni byli do třídy legitimních dědiců a povoláni tak byli dle prétorského práva před agnáty zůstavitele. Později se tyto změny týkaly i dalších pokrevních příbuzných, kteří byli pokrevně příbuzní se zůstavitelem v linii pobočné.[83] V rámci změn bylo umožněno pokrevním příbuzným matky, tj. jejím descendentům a ascendentům, po sobě navzájem dědit. Postupně docházelo k upřednostňování zůstavitelových pokrevních příbuzných, převaha intestátní posloupnosti kognátů nastala za císaře Justiniána.[84] V rámci justiniánských reforem bylo hlavním kritériem intestátní posloupnosti pokrevní příbuzenství, a to i po ženě. Zavedeny byly čtyři dědické třídy pokrevních příbuzných.[85]

Povoláni jsou v první třídě zůstavitelovi potomci. Nejprve byli povoláváni bližší potomci zůstavitele, po nich případně až potomci vzdálenější.[86] Do druhé třídy patří zůstavitelovi ascendenti, plnorodí sourozenci a jejich potomci. Třetí třídu tvořili zůstavitelovi polorodí sourozenci s jejich potomky.[87] Čtvrtou třídu tvořili ostatní pokrevní příbuzní. Zde nebylo podstatné, kolik stupňů příbuzenství je dělí od zůstavitele.[88]

1.4.5 Posloupnost proti testamentu

Staré římské právo bylo založeno na přirozené posloupnosti. Poté, co bylo umožněno pořídit testamentem, staré římské právo poskytovalo zůstaviteli největší závětní volnost. V té době, pokud zůstavitel opomenul své vlastní dědice, dnes nazývané nepominutelné, nic nenabyli a nebyla jim poskytnuta ani žádná ochrana. Později došlo ke změně v tom, že zůstavitel buď musel vlastní dědice v testamentu určit, anebo je musel vydědit. Nemohl je tedy opomenout při zřízení testamentu, jinak by byl testament neplatný. Proto jsou také tito dědicové označováni jako dědicové nepominutelní. V testamentu v případě, že je nevydědil, jim musel něco zanechat. To, zda je povolal ke značné části pozůstalosti nebo se jednalo jen o drobnosti, nebylo původně podstatné. Formální práva nepominutelných dědiců představuje povinnost zůstavitele uvést je v testamentu.[89]

V případě, že zůstavitel zanechal vlastním dědicům jen věci nepatrné hodnoty a testamentem k pozůstalosti ustanovil dědice jiného, pak testament nebyl vadný, byl právně závazný, ale na jednání zůstavitele se hledělo jako na nemravné. Později došlo k tomu, že

---

[83] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 479.
[84] KINCL: *Římské právo*, s. 274.
[85] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 304.
[86] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 481.
[87] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 305.
[88] KINCL: *Římské právo*, s. 275.
[89] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 305–306.

takové jednání bylo nejen v rozporu s morálkou, ale i právem. Nepominutelní dědici se mohli bránit následkům testamentu podáním stížnosti proti testamentu k soudu. Soud odebral testamentu platnost. Odůvodnění spočívalo v tom, že na jednání zůstavitele soud pohlížel tak, jako by nebyl v době pořízení testamentu zcela při smyslech. Dědicům poté náležel povinný díl z pozůstalosti. Získání povinného dílu z pozůstalosti se původně muselo vždy opírat o rozhodnutí soudu, později došlo k zakotvení povinnosti do práva, a tím došlo k vytvoření tzv. materiálních práv nepominutelných dědiců.[90] K ochraně nepominutelných dědiců sloužila *querela inofficiosi testamenti*. Tato žaloba mohla být vznesena až do pěti let od zůstavitelovi smrti. Ačkoliv byla právem prétorským, měla vliv i v civilním právu.[91]

V rámci římského práva dědického mohla nastat jinak zvláštní situace, kdy dědili testamentární dědici vedle intestátních. K tomu docházelo tehdy, když zůstavitel pominul nepominutelné dědice v testamentu, a tak nastala neplatnost testamentu. Vlastní dědice mohl vydědit obecně, syna musel vydědit výslovně.[92]

Problematická situace nastala tehdy, když opomenutý syn zemřel dříve než zůstavitel. Gaius k tomu uvádí:

> *„Item qui filium in potestate habet, curare debet, ut eum uel heredem instituat uel nominatim exheredet; alioquin si eum silentio praeterierit, inutiliter testabitur: adeo quidem, ut nostri praeceptores existiment, etiam si uiuo patre filius defunctus sit, neminem heredem ex eo testamento existere posse, scilicet quia statim ab initio non constiterit institutio; sed diuersae scholae auctores, si quidem filius mortis patris tempore uiuat, sane impedimento eum esse scriptis heredibus et illum ab intestato heredem fieri confitentur; si uero ante mortem patris interceptus sit, posse ex testamento hereditatem adiri putant, nullo iam filio impedimento; quia scilicet existimant non statim ab initio inutiliter fieri testamentum filio praeterito“*[93]

Z toho lze vyvodit, že pokud nastala taková situace, pak existovaly dva názorové proudy. První považoval testament z neplatný, protože v době pořízení nesplňuje povinnost nepominout nepominutelné dědice. Druhý názorový proud je takový, že testament je platný, protože syn zemřel a fakticky zde není tohoto nepominutelného dědice, tedy není překážky platnosti testamentu.[94]

---

[90] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1056.
[91] DAJCZAK: *Právo římské…*, s. 138–139.
[92] KINCL: *Římské právo*, s. 289–290.
[93] Gai Inst. 2.123, KINCL: *Gaius*…, s. 126.
[94] Tamtéž, s. 127.

Při současném dědění nepominutelných dědiců a testamentárního dědice platí následující dělení pozůstalosti. Pokud testamentárním dědicem byl vlastní dědic zůstavitele, tak všichni získávají stejný podíl. Pokud byl testamentárním dědicem někdo jiný, tak se pozůstalost dělí na poloviny. Jednu získá testamentární dědic a druhou polovinu vlastní dědicové.[95]

To, jak má být správně formulované výslovné vydědění, popisuje Ulpianus: „Otázkou je, co to znamená být jmenovitě vyděděn. Je třeba se ptát, zda musí být uvedeno nomen, praenomen nebo cognomen, nebo zda stačí jedno z toho? A má se za to, že stačí jedno z toho.“ „*Quid sit nominatim exheredari, videamus. Nomen et preanomenet cognomen eis dicendur est an sufficit vel unum ex his? Et constat sufficere.* “ [96] [97]

Nepominutelným dědicům uděloval prétor *bonorum possessio contra tabulas.* Oproti civilnímu právo se jednalo o širší okruh osob. Dle prétorského práva byli nepominutelnými dědici ti, dle práva civilního, a dále ti, které za nepominutelné považoval prétor. Za nepominutelného považoval prétor také syna, kterého dal otec k adopci a který byl pod cizí mocí otcovskou, pokud ho v testamentu povolal.[98]

> „Prétorská posloupnost proti testamentu znamenala, že nepominutelní dědicové prétorského práva dědili podle svých intestátních podílů. Směřovala tedy proti tomu, jak byli v testamentu za dědice ustanoveni, nikoliv proti vydědění (exheredacím), která testament obsahoval; ta zůstávala v platnosti a vydědění nemohli žádat o udělení držby pozůstalosti.“[99]

1.5 Adice

Aditio hereditatis, adice, spočívá v přijetí, nastoupení, uvázání se v dědictví ze strany dědice. Mnohost uvedených pojmů vyplývá z toho, že se jedná o projev vůle dědice přijmout dědictví, který má ten účinek, že tím okamžikem dědic dědictví nabývá. Tento krok nebyl vyžadován u všech dědiců. V rámci nabývání dědictví totiž rozlišujeme dědice nutné a volné, přičemž jen u volných je jejich projev vůle vyžadován. Obdobně jako u adice i delace u nutných dědiců představuje více věcí najednou. Jednak dochází k jejich dědickému nápadu a zároveň

---

[95] KINCL: *Římské právo*, s. 290.
[96] Ulp. Dig. 28.2.1. *L 1 ad. Sab.*, DOSTALÍK: *Texty ke studiu…* , s. 125.
[97] *Nomen* je celé jméno složené z *praenomen*, *nomen gentile* a *cognomen*. *Praenomen* je rodné jméno. *Nomen gentile* je rodové jméno, dnes příjmení. *Cognomen* je doplňkové jméno.
[98] KINCL: *Římské právo*, s. 290.
[99] Tamtéž.

k nabytí dědictví. Není tomu tak ale vždy. Při nabývání dědictví také existují rozdíly v rámci civilního a prétorského práva.[100]

Adice je právním jednáním, a proto vyžaduje splnění požadavků pro platné právní jednání, kterými jsou vážnost a určitost projevu vůle a způsobilost právně jednat. Některé osoby nejsou plně způsobilé k právním jednáním, a tedy i k adici. Jedná se o nedospělce a choromyslné. Nedospělci mohou dědictví přijmout se souhlasem opatrovníka. U marnotratníků není jednoznačně jisté, zda souhlas potřebují. Obecně ale zastoupení nebylo možné. Později bylo alespoň umožněno dětem přijmout dědictví, pokud je zastupoval poručník anebo jejich otec.[101]

Rozsah dědictví, odhlédneme-li od možných změn, ke kterým může dojít na ležící pozůstalosti, odpovídá tomu, co náleželo zůstaviteli jako jeho jmění. Paulus uvádí, že „všechno co je součástí dědictví, jakkoliv došlo k přijetí dědictví dědicem až později, přece je spojováno…s okamžikem smrti (zůstavitele).“ *„Omnis hereditas, quamvis postea adeatur, tamen cum tempore mortis continuatur.“*[102]

Při nabývání dědictví rozlišujeme dědice nutné a volné. Podrobnější popis bude uveden v dalších částech kapitoly.

K nabytí dědictví dědici nutnými není potřeba, aby projevili svoji vůli. Dědictví nabývají zpravidla okamžikem dědického nápadu. Dědictví mohou nabýt i přímo proti své vůli. Proto se označují jako nutní dědicové.[103] Oproti tomu ostatní dědicové jsou dědici volní. U nich se vyžaduje projev vůle přijmout dědictví.[104]

Pokud povolaní volní dědicové spadali pod cizí moc, tak museli k nabytí dědictví obdržet příkaz od osoby, pod jejíž moc spadali, a dědictví nabývali pro ni. Bez příkazu nemohli dědictví dle klasického práva nabýt.[105] Změna nastala v justiniánském právu, kdy nebyl příkaz vyžadován k nabytí dědictví, pokud šlo o děti pod mocí otcovskou.[106]

Ve starém právu se k přijetí dědictví vyžadovala zvláštní forma. Jednalo se o *cretio*, to spočívalo v prohlášení formule dědicem, že dědictví přijímá. Prohlášení museli být přítomni svědci. V klasickém právu již tato forma není obecně vyžadována. Vyžadovala se jen, když zůstavitel povolal dědice testamentem pod podmínkou, že pokud nepřijme dědictví touto

---

[100] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 497–498.
[101] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 596.
[102] Pau. Dig. 50.17.138 pr. *L 27 ad. ed.*, DOSTALÍK: *Texty ke studiu…*, s. 121.
[103] SOMMER: *Učebnice soukromého práva*…, s. 272.
[104] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 596.
[105] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 500.
[106] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1083.

formou, je vyděděn.[107] V klasickém právu tak k přijetí stačí i projev vůle dědice v jiných formách. Mohlo se jednat o *aditio hereditatis* v užším pojetí jako jakýkoliv jiný explicitní projev vůle dědice, že přijímá dědictví, nebo implicitní projev jako *gestio pro herede*, kdy se dědic choval jako dědic zůstavitele.[108]

„Tvrzení, jež zastává např. Gaius, že existuje ještě i třetí způsob přijetí dědictví, pomocí prohlášení…, sice nemá historický základ, ale není chybné… Od *cretio* by se mělo toto prohlášení lišit absencí formy, od *pro herede gestio* absencí požadavku chovat se jako dědic.“[109]

Při správě majetku je třeba posoudit, zda se jedná o běžné udržovací práce jako prostou správu majetku, nebo zda má dědic úmysl nakládat s majetkem jako s vlastním, tedy zda se jedná o g*estio pro herede.*[110]

Požadavek vážnosti a určitosti projevu vůle dědice při přijetí dědictví má význam pro platnost jednání. Z toho vyplývá, že v některých případech, kdy nebudou splněny tyto požadavky, je jednání neplatné. Neplatné je tehdy, kdy dědic neví, zda došlo k jeho dědickému nápadu, nebo na základě jakého dědického titulu je jako dědic povolán a zda je platný, a také tehdy, kdy neví, zda výminky zůstavitele splnil.[111] Oproti tomu pokud přijal dědic dědictví pod nátlakem nebo jako oběť podvodu, není takové jednání neplatné,[112] sice v tomto případě jednání nemusí obsahovat svobodnou vůli, pokud by jinak přijmou dědictví nechtěl, určitost a vážnost však zachována je. V současné úpravě by takové jednání bylo neplatné, římské právo však v této věci poskytovalo jinou obranu.

Pokud byl dědic k přijetí dědictví donucen, může žádat navrácení v předešlý stav nebo náhradu škody proti pachateli.[113] Dědictví se přijímá nebo odmítá jako celek. Není možné přijmout dědictví jen z části a zbylou část odmítnout. „*Qui totam hereditatem adquirere potest, is pro parte eam scindendo adire non potest.*“[114]

---

[107] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 500–501.
[108] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1084.
[109] DAJCZAK: *Právo římské…*, s. 152.
[110] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 597.
[111] Tamtéž.
[112] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1082.
[113] Tamtéž.
[114] Pau. Dig. 29.2.1. *L 2 ad Sab.*

Rovněž není možné přijmout jen aktiva a pasiva odmítnout. Možné není ani podmíněné přijetí dědictví. Pokud někdo přijal dědictví jen z části, jeho vůle se vykládala tak, že dědictví přijímá, a nabyl tak i zbylou část pozůstalosti.[115]

K vedlejším doložkám se uvádí, že „právní jednání, která nepřipouštějí určení času nebo podmínku, jako…přijetí dědictví, …se stanou připojením času nebo podmínky vadnými.“ „*Actus legitimi, qui non recipiunt diem vel condicionem, veluti…hereditatis aditio, …in totum vitiantur per temporis vel condicionis adiectionem.* “[116]

Pokud někomu náleží více podílů a některý z nich přijme, jeho projev se obdobně jako při částečném přijetí dědictví vykládá tak, že nabyde podíly všechny. Je-li povolán k některému podílu bez výminky a k jinému s výminkou, nabyde oba, pokud výminku splní, jinak nabyde jen bezvýminečný podíl.[117] O povolání k více podílům pojednává Ulpianus: „*Sed et si quis ex pluribus partibus in eiusdem hereditate institutus sit, non potest quasdam partes repudiare, quasdam adgnoscere.* “[118]

Odmítnutí nevyžadovalo žádnou formu, nicméně existovaly překážky platnosti projevu vůle vedle vážnosti a určitosti. Odmítnutí dědictví bylo neplatné, pokud byl dědic ustanoven tak, že má dědictví přijmout formou *cretio,* a k odmítnutí došlo dříve, než uplynula lhůta k přijetí, kterou zůstavitel v testamentu určil. Běžně se jednalo o lhůtu sto dní. Civilní právo samotné lhůtu k přijetí nebo odmítnutí dědictví neupravovalo. Zůstavitelem stanovená lhůta byla dvojího druhu jako *cretio continua* a *vulgaris*. Rozdíl spočíval v tom, od jakého okamžiku lhůta začíná běžet. V prvém případě lhůta běží od dědického nápadu i bez vědomí dědice. V druhém od okamžiku, kdy se dědic dozvěděl o dědickém nápadu.[119] To, že každá *cretio* byla časově omezená a běžně je uložena sto denní lhůta na rozmyšlenou, může být však i kratší nebo delší uvádí Gaius: „*Omnis autem credito creo tempore constringitur. In quam rem tolerabile tempus ipsum est centum dierum. Potest tamen nihilo iure civili aut longius aut brevius tempus dari: longius tamen interdum praetor coartat.* “[120]

---

[115] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 597.
[116] Pap. Dig, 50.17.77, *L 28 Q.*, SKŘEJPEK: *Prameny římského práva*…, s. 262–263.
[117] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…* , s. 1088.
[118] Ulp. Dig. 29.2.2 *L 4 ad Sab.*
[119] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…* , s. 1086.
[120] Gai Inst. 2.170, BUBELOVÁ, Kamila, DOSTALÍK, Petr. *Praktikum z římského práva.* 2. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 181.

Odmítnutí dědictví může být učiněno buď výslovně, nebo mlčky i marným uplynutím lhůty. Důležité však je správné vyhodnocení projevů dědice a jeho vůle dědictví přijmout nebo odmítnout. Odmítnutí dědictví je neodvolatelné, ať již nastalo v jakékoliv formě.[121]

Prétor udělil dědici na jeho žádost lhůtu zpravidla sto dní k rozmyšlení, zda dědictví přijímá tehdy, když se věřitelé zůstavitele u soudu ptali, zda dědictví přijímá. Pokud lhůta marně uplynula, platilo, že dědic dědictví odmítá. Zásadní změna nastala za císaře Justiniána, kdy se marné uplynutí lhůty považovalo za přijetí dědictví.[122] Maximální délka lhůty byla stanovena za Justiniána, na jeden rok od císaře, jinak devět měsíců.[123] Přijetí dědictví dle prétorského práva je oproti civilnímu vždy závislé na vůli dědice.[124]

1.5.1 Heredes voluntarii

Heredes voluntarii, dědici volní nebo také *heredes extranei,* dědici cizí, jsou ti, kteří nejsou dědici nutní. Jako volní se nazývají z toho důvodu, že vždy záleží na jejich vůli, zda dědictví nabydou.[125] Dědici volní mají tedy možnost dědictví odmítnout nebo přijmout. „*Extraneis autem heredibus deliberandi potestas data est de adeunda hereditate vel de non adeunda.*“ [126] Pokud bychom je chtěli vymezit, tak to jsou ti, co nespadají pod moc zůstavitele. „*Ceteri, qui testatoris iuri subiecti non sunt, extranei heredes appellantur.*“[127]

Zatímco adiční princip platí pro dědice volné, pro nutné dědice platí princip delační.[128] U dědiců volných se odlišuje okamžik, kdy dochází k smrti zůstavitele, dědickému nápadu a nabytí dědictví. První dvě se mohou shodovat, k adici ale vždy dochází až poté, co nastala delace.[129] Dědici volní mohou být povoláni jak na základě testamentu, tak i ze zákona. Jednou učiněné rozhodnutí o přijetí či odmítnutí dědictví však nemůže dědic odvolat a je jím vázán.[130] *Proximus agnatus a gentiles*, jako volní dědicové dle ius civile, byli povoláváni buď ze zákona, nebo na základě testamentu.[131]

Neplatný je projev vůle dědice, zda dědictví přijímá, nebo odmítá, pokud si povolaný myslí, že zůstavitel žije. Dokonce postačuje, pokud má dědic jen pochybnosti o úmrtí zůstavitele.

---

[121] SOMMER: *Učebnice soukromého práva*…, s. 271–272.
[122] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 502–503.
[123] BONFANTE: *Instituce římského práva*, s. 598.
[124] KINCL: *Římské právo*, s. 268.
[125] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva,* s. 499.
[126] Gai Inst. 2.162, BUBELOVÁ, DOSTALÍK: *Praktikum z…*, s. 180.
[127] Inst. 2.19 *De heredum qualitate et differentia.*
[128] SOMMER: *Učebnice soukromého práva*…, s. 267.
[129] KINCL: *Římské právo,* s. 294.
[130] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1081.
[131] SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo*…, s. 219.

Neplatnost tedy není založena na tom, že by dědic musel mít pravdu, tedy že zůstavitel žije. Neplatný je projev i tehdy, pokud se mýlí. Neplatnost projevu způsobuje i to, když mu není zřejmé, zda je v postavení dědice volného nebo nutného.[132]

Zajímavé je, že neplatnost způsobuje, pokud má dědic mylnou představu o velikosti svého podílu, ale neplatnost nezpůsobuje, pokud neví, jaký podíl nabývá. V rámci způsobilosti k přijetí a nabytí dědictví nevyvolává neplatnost, pokud si o ní není dědic jistý, nebo se přímo mýlí.[133] O platnosti a neplatnosti projevu vůle dědice platí také v kapitole výše uvedené.

Neplatný je také projev vůle dědice učiněný v zastoupení. Výjimku tvoří příkaz udělený *personae alieni iuris* od majitele moci.[134] Některé skupiny osob nejsou způsobilé v této věci samostatně jednat. Jedná se o osoby choromyslné a děti. Skrze poručníka může dědictví přijmout nebo odmítnout nedospělá osoba *sui iuris*, totéž platí pro ženy v poručenství v klasickém právu. Dospělá nezletilá osoba může v pozdější úpravě přijmout či odmítnout dědictví se souhlasem kurátora.[135]

V době principátu a císařství dochází k situacím, kdy dědicové, kteří jsou platně stanoveni testamentem, jsou v době svého rozhodnutí o dědictví *incapace*. Ti osobně nemají způsobilost právně jednat ve věci přijetí či odmítnutí dědictví, dědit na základě vojenského testamentu však sami mohou.[136]

1.5.2 Heredes necessarii

Označení dědiců nutných souvisí s jejich postavením v dědickém právu. Nemohou totiž dědictví odmítnout. Vzhledem k tomu, že není vyžadováno jejich přijetí, nabývají dědictví zpravidla okamžikem dědického nápadu.[137] Do skupiny nutných dědiců v širším slova smyslu patří dědici nutní a volní, což odpovídá rozsahu pojmu domácí dědicové. Jedná se o osoby spadající pod moc zůstavitele. Zpravidla pak smrt zůstavitele, dědický nápad a nabytí dědictví u těchto osob spadalo pod jeden okamžik. Dědický nápad vlastním dědicům vznikal buď na základě zákona, nebo testamentu, dědicům nutným v užším slova smyslu jen z testamentu.[138]

---

[132] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1082.
[133] Tamtéž.
[134] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 272.
[135] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1084.
[136] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva,* s. 503–504.
[137] BUCKOVSKI, Vlado, BAJRAM, Esin Kranli. Apertura testamenti and the legal consequences thereof in the roman law. *IUS ROMANUM*, 2018, č. 2, s. 147.
[138] KINCL: *Římské právo*, s. 293.

Do skupiny domácích dědiců náleží i osoby odlišné od vlastních dědiců. Původně se jednalo o osoby povolané k dědictví skrze *testamentum calatis comitiis.*[139] Pro takové ustanovení dědice bylo nutné, aby dědicem byl římský občan, zůstavitel neměl vlastní dědice a obdržel souhlas od kuriátních komitií. Pokud měl zůstavitel poté vlastní dědice, testament se ruší.[140]

„Podle výroků římských právníků zakládá se tu nabytí dědictví samo sebou nastupující na té myšlence, že *sui* již za živobytí otcova se považují jaksi za vlastníky rodinného jmění a od smrti otcovy zůstávajíce vlastníky pozůstalých věcí obdržují pouze volnou správu jejich.“[141]

K nabytí dědictví mohlo dojít i později, než v okamžiku dědického nápadu. „Syn *in potestate* mohl být například ustanoven v testamentu teprve po jiných osobách nebo až úplně na konci, či být v dřívějších závětních dispozicích i vyděděn.“[142]

Dědici nutní v užším slova smyslu jsou další osoby, jiné od vlastních dědiců, které jsou pod mocí otcovskou v době jeho smrti a otroci. U otroků bylo předpokladem pro jejich dědické právo povolání testamentem, kterým je zůstavitel současně propouští na svobodu. V této skupině byl také vnuk zůstavitele, pokud ho zůstavitel stanovil za dědice v testamentu. Předpokladem bylo, že vnuk i jeho otec, tedy syn zůstavitele, spadali pod moc zůstavitele. Otroci byli povoláni k dědictví zpravidla z toho důvodu, že dědictví bylo předluženo. Insolvence byla považována za ostudu, proto stanovil-li otroka dědicem, hanba a následky s insolvencí spojené postihovaly jeho jméno a čest a nepošpiňovaly památku zesnulého a jeho rodiny.[143]

Výhodnější postavení měli vlastní dědici, jednak jim mohlo být uděleno prétorem *beneficium abstinendi* a rovněž jim mohla být testamentem stanovena výminka, že nabydou dědictví, pokud budou chtít. Záleželo tedy na jejich vůli, zda dědictví přijmou.[144]

Dědické právo manželek záviselo na tom, zda se jednalo o manželství přísné, *matrimonium cum in manu conventione,* nebo ne. V přísném manželství vzniká ženě agnátské příbuzenství k manželovi, případně i římské občanství a spadá pod jeho moc. Je v obdobném postavení jako jeho sestra. Agnátské příbuzenství ji poté řadí mezi vlastní dědice manžela. Dále je podstatné, zda žena byla před manželstvím *sui iuris* a měla majetek. V přísném manželství spadá majetek

---

[139] SKŘEJPEK: *Římské soukromé právo…*, s. 219.
[140] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…*, s. 265–266.
[141] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 498.
[142] DAJCZAK: *Právo římské…* , s. 150.
[143] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…* , s. 1078–1079.
[144] SOMMER: *Učebnice soukromého práva…* , s. 272.

ženy pod manžela.[145] Nebo se jedná o manželství volné, kdy ženě nevzniká agnátské příbuzenství a podřízení moci manžela. Neřadí se mezi žádné příbuzné manžela, ať právní či pokrevní, a nedědí ze zákona, může však ze závěti. Ve volném manželství přechází na manžela jen věno. Pokud spadala pod moc otce, její majetek spadá pod jeho moc, pokud byla *sui iuris,* majetek náležel jí.[146]

Ius abstinendi nebo *beneficium abstinendi* bylo původně používáno pouze v případě, pokud zůstavitel zanechal předlužený majetek. Za normálních okolností by dědici nabyli předluženou pozůstalost a bylo by zahájeno exekuční řízení, se kterým je spojena *infamia*. Aby k tomu nedocházelo, poskytoval dědicům ochranu prétor skrze *ius abstinendi,* pozůstalostní majetek byl prodán jménem zůstavitele a dědicové byli ušetřeni infamie. Později došlo k rozšíření případů, kdy bylo *ius abstinendi* uplatňováno a jednalo se tak o odmítnutí dědictví nutnými dědici dle prétorského práva. Nadále však byli považováni za dědice dle *ius civile.*[147] U *ius abstinendi* stačilo, pokud dědic nesmísí věci své s věcmi, které náležejí do pozůstalosti. U nedospělců nebylo vyžadováno ani to, respektive smísení nebylo překážkou *ius abstinendi*. Ten, kdo něco odňal z pozůstalosti, pozbýval *ius abstinendi.* Otroci propuštění na svobodu testamentem neměli *ius abstinendi* vůbec.[148] Výše popsané o možnosti odmítnout dědictví a náležitostech nevmísení je uvedeno v Institucích takto: „*sed sive is cui abstinendi potestas est immiscuerit se bonis hereditariis, sive extraneus, cui de adeunda hereditate deliberare licet, adierit, postea relinquendae hereditatis facultatem non habet, nisi minor sit annis viginti quinque.*“[149]

Dědictví se při užití práva zdržet oprávněným dědicem nabízelo dalším v úvahu připadajícím dědicům. Nezanikají však právní dispozice, které dědic před tím udělal v dobré víře. Vlastnímu dědici, který se zřekl dědictví, náleží dědictví tehdy, když platně prohlásí, že si jej ponechá. To lze za předpokladu, že nedošlo k proději dědictví. Justinián zavedl další podmínku, a to, že prohlášení o ponechání si dědictví může dědic pronést pouze do tří let.[150]

---

[145] DOSTALÍK, Petr. Od sestry k nuzné vdově. Změny postavení manželky v římském dědickém právu. *Právněhistorické studie*, 2022, roč. 52, č. 2, s. 26–27.
[146] Tamtéž, s. 30.
[147] DAJCZAK: P*rávo římské…*, s. 150–151.
[148] HEYROVSKÝ: *Instituce římského práva*, s. 499.
[149] Inst. 2.19 *De heredum qualitate et differentia*.
[150] HEYROVSKÝ: *Dějiny a systém…*, s. 1080–1081.

2. Středověké právo

Na našem území se až do období okolo 7.–8. století nalézala předstátní slovanská společnost. V této době vznikaly obyčeje, které později sloužily jako pilíř pro právo států na našem území.[151] Staré slovanské právo dědické právo v dnešní podobě neznalo. Jednalo se spíše o součást rodinného práva majetkového. Takové právo spočívalo na rodinném nedílu. Nejstarší právo bylo založeno na tom, že smrtí zůstavitele dochází pouze k záměně osob, které jsou oprávněny s majetkem nakládat. Rodinný nedíl tedy obsahoval majetek rodiny, členové rodiny s majetkem v nedílu mohli nakládat. Od smrti zůstavitele pouze nebyli limitováni jeho vůlí. Po smrti otce, jako zůstavitele, jeho synové nadále mohli zůstat v rodinném nedílu.[152] Rodinný nedíl se tak podobá starému římskému právu dědickému, kdy se rozlišovalo *pecunium* a *familie*. Nebyla zde ani ležící pozůstalost, ani proces příjímání dědictví a ani možnost dědictví odmítnout.

Úprava středověkého práva dědického až do novověku spočívala na rodinném nedílu, ať se jednalo o právo zemské či městské. České zemské právo bylo v intestátní dědické posloupnosti založeno na rodinném nedílu. Původně žila rodina ve velkorodině, od které se později oddělují malorodiny. Syn se stává jakožto hlava rodiny vladařem v nedíle. Lze zde spatřovat určitou podobnost s právem římským, kde původně bylo hlavní podstatou dědění přechod moci.[153]

Úprava středověkého práva dědického na našem území netvořila jednotnou právní úpravu. Nejvýznamnější úpravy jsou obsaženy v právu zemském a právu městském. Tyto úpravy byly později zdrojem práva, ze kterého se vycházelo při sjednocování právní úpravy.[154]

2.1 Posloupnost přirozená

„Nedíl jako spoluvlastnictví s ideálními podíly, individuálně neurčenými, představoval komplex majetku, ve kterém se jeho účastníci sice podílely na výnosu podle rozhodnutí hlavy nedílu, avšak svým podílem sami nedisponovali, ani se původně nemohli oddělit…Proto také, až do vymření posledního člena nedílu, nemohl král uplatnit své odúmrtní právo.“[155]

---

[151] MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, s. 18.
[152] RAUSCHER, Rudolf. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 132.
[153] STIEBER, Miloslav. *Dějiny soukromého práva v střední Evropě*. Praha: Wolters Kluwer, 2016, s. 107.
[154] KNOLL, Vilém. Intestátní dědická posloupnost v českém středověkém právu zemském a městském. *Časopis pro právní vědu a praxi.* 2012, roč. 20, č. 3, s. 235.
[155] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 127.

Co pro sebe za svého života nedílný nabyl, nabýval i pro nedílné členy. Nedílné osoby nabývaly držbu a užívání, které za života zůstavitele neměly, ačkoliv právo nabyly již za života zůstavitele z důvodu svého členství v nedílu.[156]

Dědic podle zemského práva nebyl povinen nabýt pozůstalost v případě, že byla předlužená, starší úprava tuto možnost neumožňovala.[157]

V rámci přirozené dědické posloupnosti se rozlišovaly bližší a vzdálenější příbuzní. Blízcí příbuzní byli se zůstavitelem v nedílu. Příbuzenství se odvíjelo od mužské rodové linie.[158] Posloupnost synů po otci byla samozřejmou. Upraveny tak byly případy, kdy synů nebylo.[159]„Pro vývoj zákonné dědické posloupnosti…, byly v našem středověkém zemském právu zásadní tři dokumenty – Statuta Konrádova z roku 1189, tak zvaný inaugurační diplom krále Jana Lucemburského z roku 1310 a privilegium Vladislava Jagellonského z roku 1497.“[160]

Přirozená posloupnost byla založena na pokrevním příbuzenství mužského předka. Jedná se o posloupnost synů po otci. Není připuštěna posloupnost po ženách ani žen po komukoliv jiném. Ženy nedědily, dostávaly pouze výbavu. Rodinné jmění připadalo mužským potomkům. Pokud nebyli, nastala odúmrť.[161] Palacký uvádí, že spolu v dědický nedíl či spolek mohli vstupovat přímí potomci zůstavitele i jiné osoby, pokud to oznámili úřadům. Pohlíželo se na ně na všechny poté jako na jednu osobu, která dědí po zůstaviteli, přičemž později se mohli opět oddělit z tohoto nedílu či spolku. Odúmrti se původně týkaly výsluh, v případě že se nedědily, připadaly zpět panovníkovi. Později došlo k rozšíření dopadu odúmrtí i na jakékoliv statky osoby, která se oddělila z rodinného nedílu a neměla přímé potomky.[162]

Podle zemského práva platila do roku 1310 dědická posloupnost následujících osob v uvedeném pořadí. Dědil syn, dcera, nejbližší příbuzný, nejprve pohlaví mužského, následně až ženského. Od roku 1310, pokud nebylo potomků zůstavitele, dědili příbuzní do 4. stupně, nejprve pohlaví mužského, následně až ženského. Od roku 1497, nebylo-li potomků, dědí

---

[156] RAUSCHER, Rudolf. *Dědické právo podle českého práva zemského*. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského, 1922, s. 89.
[157] Tamtéž, s. 91.
[158] RAUSCHER: *Přehled dějin…*, s. 135.
[159] RAUSCHER: *Dědické právo…*, s. 41.
[160] KNOLL: Intestátní dědická posloupnost…, s. 236.
[161] RAUSCHER: *Přehled dějin…*, s. 135.
[162] PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Svazek I (Knihy 1 až 5)*. 17. vydání. Praha: J. Otto, s. 392.

nejprve příbuzní po otci, případně po matce, vždy s upřednostněním příbuzného pohlaví mužského, následně až ženského.[163]

Ve 14. a 15. století se začíná odlišovat majetek, který byl v rodině zděděn, a majetek nově nabytý. Nově nabytý majetek připadal osobě, která ho nabyla, a jejím potomkům. Dědické právo předků nebylo až do obnoveného zřízení.[164]

„Původně tak byly vyloučeny z dědictví dcery zůstavitele vůbec a od Statut Konrádových v případě, že zůstavitel zanechal syny. Manželka neměla rovněž původně dědické právo k majetku manžela a její nárok byl zajišťován institucí vdovského věna.“[165] Změna úpravy dědění po ženách souvisí s privilegiem Vladislava Jagellonského, které umožnilo dědickou posloupnost i po ženách.[166] Téhož roku byla uznána usnesením českého zemského sněmu dědická práva i odděleným příbuzným.[167] Dědické právo vdaných, odbytých dcer, jako dědiček bylo umožněno Vladislavským zřízením zemským. Dědit však mohly jen v případě, nepořídil-li zůstavitel pro případ smrti a zároveň nebylo žádných mužských dědiců.[168]

Obnovené zřízení se v úpravě dědických tříd inspirovalo římským právem. Upraveno bylo pět dědických tříd. První tvoří descendenti, druhou ascendenti a synové a dcery zůstavitele. Třetí tvoří poboční příbuzní. Ve čtvrté třídě po sobě dědí manželé. V poslední, páté dědické třídě, dědí stát.[169] Úprava rozlišovala, zda je pozůstalost po muži či ženě a podrobněji po otci, synovi, matce či dceři a zda se jedná o věci movité nebo nemovité.[170] Zrušen byl rodinný nedíl v původní podobě, který byl základním pilířem předchozí úpravy dědického práva. Přednost nedílných příbuzných před oddělenými se rovněž ruší.[171] Zemře-li osoba v nedílu, dědí díl v nedílu zůstavitelovy děti.[172]

2.2 Posloupnost zvolená

Posloupnost zvolená, tak jak ji známe dnes, nebo ji znalo římské právo, se ve středověkém právu nevyskytuje. Důvodem je existence rodinného nedílu a odúmrtní právo. Zůstavitelovo

---

[163] KNOLL: Intestátní dědická posloupnost…, s. 244.
[164] RAUSCHER: *Přehled dějin…*, s. 138–139.
[165] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 137.
[166] KNOLL: Intestátní dědická posloupnost…, s. 237.
[167] STIEBER: *Dějiny soukromého…*, s. 108.
[168] KNOLL: Intestátní dědická posloupnost…, s. 237.
[169] STIEBER: *Dějiny soukromého…*, s. 109.
[170] RAUSCHER: *Přehled dějin…*, s. 139–140.
[171] RAUSCHER: *Dědické právo…*, s. 94–95.
[172] STIEBER: *Dějiny soukromého…*, s. 109.

pořízení nemohlo být v rozporu se zájmy osob v nedílu bez jejich souhlasu. Poslední pořízení vyžadovala souhlasu krále, protože zhoršovala pozici odúmrtného práva.[173]

Do jakési zvolené posloupnosti patří kšafty, které odpovídají odkazům. Dále zápisy fingovaných dluhů do desek zemských, na základě kterých nabýval pozůstalost fingovaný věřitel, a také spolky, které představovaly obdobu uměle vytvořeného rodinného nedílu. Dále bylo upraveno darování pro případ smrti a darování pro případ smrti zápisem do desek. Nejvíce se podobá zvolené dědické posloupnosti v dnešním pojetí spolek, kdy má společník obdobné postavení jako nedílný dědic. Zároveň bylo možné upravit výminky a modifikaci rozsahu věcí spadajících do spolku. Spolek lze zřídit i jako jednostranný, jen zemře-li jeden společník, druhý nabývá, ale naopak ne.[174]

Kšafty upravovalo právo zemské i městské. Jihlavské a Brněnské městské právo je upravovalo již ve 13. století[175] Kšaft mohl obsahovat jak výminky, účelové určení, tak i substituci. Jednalo se o jednostranné právní jednání zůstavitele, v případě zápisu do desek dvoustranné, kterým osobě odkazem zůstavitel něco zanechal.[176]

Zápisy fingovaného dluhu spočívaly v zápisu dluhu do desek, po smrti zůstavitele jako oprávněnému věřiteli tak připadl podíl z pozůstalosti. Zápisy do zemských desek byly dvojího druhu, s místem a bez místa. Zápis byl platný okamžikem zápisu. Záleželo tak vždy, zda a jak jsou upraveny podmínky v zápisu.[177]

---

[173] RAUSCHER: *Přehled dějin…*, s. 148–149.
[174] RAUSCHER: *Dědické právo…*, s. 84.
[175] STIEBER: *Dějiny soukromého…*, s. 109–110.
[176] RAUSCHER: *Dědické právo…*, s. 70, 72.
[177] STIEBER: *Dějiny soukromého…*, s. 112.

3. Obecný zákoník občanský

Staré slovanské a německé právo vycházelo z nabytí dědictví dědicem *ipso iure*, bez jeho souhlasu. K tomu se však předpokládalo, že dědicem se stávají pouze členové rodiny pozůstalého, a dále, že nedocházelo k univerzální sukcesi pasiv. K nabytí dědictví nebylo třeba souhlasu dědice. Smyslem úpravy bylo, že dědictví je zpravidla přijímáno, nikoliv odmítáno. I v právních úpravách založených na tomto systému je však dána dědici možnost v určité lhůtě dědictví odmítnout, tedy nenabýt a nestát se tak dědicem.[178] Tak je tomu i v případě naší úpravy občanského práva od roku 1950 do současnosti.

Úprava obecného zákoníku občanského je založena na přihlášení se k dědictví, tedy na adici, bez které není možné nabýt dědictví. K nabytí dědictví je dále třeba pozůstalostního řízení, na konci kterého soud odevzdává pozůstalost dědici.[179]

Snahy o vytvoření jednotné úpravy práva občanského sahají k roku 1753. Úprava vycházela z práva městského a Obnoveného zřízení zemského. Výsledkem kodifikačních prací byl Codex Theresianus, který nebyl přijat, posloužil ale jako předloha k Všeobecnému zákoníku občanskému.[180]

Rakouský obecný zákoník občanský se zakládá na zásadě univerzální sukcese. Rovněž je upravena ležící pozůstalost v době mezi dědickým nápadem a nastoupením v dědictví.

3.1 Delace

Delace neboli dědický nápad nastává zpravidla smrtí zůstavitele. Pozůstalost se nabízí tzv. deferuje oprávněným osobám. U osob, kterým svědčí dědický titul, ale jsou obtíženy odkládací výminkou, dochází k deferování až po jejím splnění. Deferování tedy spočívá v nabídnutí dědictví k přijetí či odmítnutí. Samotné přijetí však k nabytí nepostačuje, k tomu je třeba odevzdání pozůstalosti soudem. K tomu, aby nastala delace, je zapotřebí, aby byla osoba naživu, nebyla zde překážka bránící delaci a aby osobě náležel delační důvod.[181]

Za osobu živou se pro potřeby dědického práva považuje i v době smrti nenarozený plod v těle matky. Pokud zůstavitel zůstavil testamentem a pořídil ve prospěch dětí s odkládací výminkou, pak i pokud dítě není v době smrti počaté může na něj býti deferováno. Pokud osoba

---

[178] TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací právní vědy. Část I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 33–35.
[179] Tamtéž, s. 35.
[180] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 195–196.
[181] KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. V. Právo dědické.* Praha: Všehrd, 1928, s. 6–7.

na kterou bylo deferováno, zemřela před nabytím pozůstalosti, dochází k transmisi, tedy k přechodu delace na jeho nástupce, která rovněž může dědictví přijmout či odmítnout.[182]

3.1.1 Výminky

Zůstavitel může v rámci pořízení pro případ smrti stanovit výminky, doložky času a účelová určení a příkaz. Výminky dělíme na suspenzivní a rezolutivní a pozitivní a negativní. Výminka může být stanovena buď jako potestativní, kdy záleží na vůli ustanoveného dědice, nebo kauzální, kdy závisí na náhodě, anebo smíšená. Výminkou lze rozsah nebo vznik či zánik práva vázat na její splnění.[183]

Výminka může být nejistou událostí právní nebo faktickou. Výminka suspenzivní, odkládací, spočívá v tom, že je-li zůstavitelem ustanoven dědic pod výminkou suspenzivní, nedeferuje se mu po smrti zůstavitele do té doby, dokud není splněna výminka. Výminka rezolutivní, rozvazovací, spočívá v zániku právních následků splněním výminky. Posouzení, o který druh se jedná, je záležitostí výkladu. V případě pochybností se výminka vykládá jako suspenzivní.[184]

Odkládací podmínky a počínající lhůty mají shodu v tom, že vznik, změna nebo zánik práv je směřován do budoucna. Lhůty se od podmínek liší tím, že je jisté, že nastanou. Úprava obecného zákoníku, která se inspirovala římským právem, rozlišovala mezi lhůtou a podmínkou tak, že zatímco s podmínkou odkládací s jejím splněním dochází ke vzniku změně či zániku práva, tak s dosažením počáteční lhůty je spojena toliko žalovatelnost.[185]

„Jestliže výminka resolutivní se splnila, deferuje se tímto okamžikem osobám jiným, a to buď těm, které jsou povolány pro případ splnění výminky, nebo, není-li ustanoveno nic jiného, zákonným dědicům zůstavitelovým…“.[186]

V případě, že výminka byla splněna již za zůstavitelova života, je třeba aby byla po smrti zůstavitele znovu splněna, jedná-li se o výminku závislou na vůli dědice, kterou lze opětovně splnit. Opětovné splnění výminky není třeba tehdy, kdy to není možné anebo je to tak obtížné, že znovu splnění výminky nelze po dědici požadovat.[187]

---

[182] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s.7.
[183] Tamtéž, s. 38.
[184] ROUČEK, František a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§531 až 858)*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 281–282.
[185] KLEŇOVÁ, Veronika. Odkladacia podmienka (condicio suspensiva) a počiatečná lehota (dies a quo) v závete podla občanského zákoníka č. 89/2012 Sb. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 1, s. 15.
[186] KRČMÁŘ, Jan. *Základy přednášek o právu občanském: právo dědické*. Praha: Všehrd, 1924. s. 36.
[187] ROUČEK: *Komentář k Československému…*, s. 291–292.

3.1.2 Doložky času

Doložka času je podmínkou budoucí události. Může být ve formě *dies ad quo* a *dies ad quem*. *Dies ad quo* určuje dobu, od které mají nastat následky, například dědic bude dědicem po uplynutí jednoho roku od smrti zůstavitele. *Dies ad quem* je určí po kterou dobu, do kterého okamžiku mají následky trvat, například, že dědic má být zůstavitelovým dědicem po dobu jednoho roku od smrti zůstavitele, poté má připadnout jiné osobě. Určení času se od výminky odlišuje v tom, že je jisté, že nastane, nikoliv kdy.[188]

Dědický nápad v obou případech dopadá na dědice s doložkami času k okamžiku smrti zůstavitele, v případě *dies ad quo* bude dědici bránit do uplynutí stanovené doby nárok zákonných či jinak určených dědiců.[189]

3.1.3 Příkaz

Zůstavitel může zůstavit ve prospěch jiného s příkazem. Příkaz se poté považuje za rozvazovací výminku, v případě nesplnění příkazu tak dochází k naplnění rozvazovací výminky s následkem zániku jeho práv, tedy pozbytí dědického práva.[190]

3.2 Delační důvody

Rozeznáváme posloupnost testamentární, smluvní na základě dědické smlouvy a zákonnou posloupnost. Každý z delačních důvodů má jinou sílu a pořadí. Na prvním místě je dědická smlouva, jako dvoustranné právní jednání, jedná se o nejsilnější delační důvod. Na druhém místě je testament, jako jednostranné pořízení zůstavitele pro případ smrti. A na posledním místě je subsidiárně upravena zákonná dědická posloupnost. Umožněna je posloupnost přirozená a zvolená vedle sebe.[191]

3.2.1 Testament

Testament je jednostranným odvolatelným právním jednáním zůstavitele, kterým pořizuje pro případ smrti.[192]

„Dle rakouského práva občanského nedisponuie zůstavitel jednostranně v testamentu svým jměním, nýbrž nabízí je toliko. Platný tehtament nepůsobí ipso jure převod práva

---

[188] ROUČEK: *Komentář k Československému…*, s. 296.
[189] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s. 43.
[190] ROUČEK: *Komentář k Československému…*, s. 299-300.
[191] KRČMÁŘ: *Základy přednášek…*, s. 12-13.
[192] § 552 OZO.

na dědice, neboť se nemůže státi sukcessorem zůstavitelovým, kdo výslovně neprohlásil, že nabídnuté dědictví přijímá…Následkem toho nedovršuje testament o sobě podstaty skutkové, s níž zákon spojuje jako právní důsledek převod práv na osoby jiné (jako tomu jest dle ustanovení švýcarského občanského zák. …nýbrž tato skutková podstata dovršuje se teprve aktem dalším, t.j. přijetím dědictví ustanoveným dědicem.“[193]

Zůstavitel v testamentu určuje dědice, rovněž může připojit výminky, doložky času, účelová určení a odkazy. Zůstavitel povolává jednoho nebo více dědiců k celé pozůstalosti nebo části z ní.[194] U testamentů rozlišujeme formy řádné a mimořádné, soukromé a veřejné, ústní a písemné.[195]

Manželům je umožněno zřídit společný testament. Společným nebo vzájemným testamentem se buď manželé navzájem povlávají jako dědici, nebo tak určí jinou osobu. Pořídit takto mohou i snoubenci, platnost závěti je podmíněna uzavřením manželství. Pořídit lze v jakékoliv formě testamentu s výjimkou soukromé ústní formy.[196]

3.2.2 Dědická smlouva

Dědická smlouva je smlouvou mezi zůstavitelem a dědicem. Jedná se o smlouvu, tedy dvoustranné právní jednání. Obdobně jako společný testament i dědickou smlouvu je možné uzavřít jen mezi manžely, případně snoubenci s platností od uzavření manželství. Dědickou smlouvu lze také zřídit jako společnou nebo vzájemnou.[197]

Římské právo neznalo úpravu dědické smlouvy, souvisí to i s tím, že zůstavitelova vůle byla přednější a nebylo možné a vhodné ji dědickou smlouvou jako dvoustranným právním jednáním omezovat. Výjimkou jsou dědické smlouvy mezi vojáky. Ustavení osob závětí za dědice vzájemné v rámci jedné, společné závěti, rovněž nebylo možné.[198]

---

[193] SVOBODA, Emil. *Problém vůle v rakouském právu dědickém.* Praha: Knihtiskárna Dra. Ed. Grégra a syna, 1912, s. 9–10.
[194] RANDA, Antonín. *Rakouské právo dědické. Dle předn. Dra Randy*, s. 16–17.
[195] Tamtéž, s. 21–24.
[196] HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: V. Linhart, 1935, s. 19.
[197] Tamtéž, s. 15.
[198] TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. 55, s. 34–35.

3.2.3 Zákon

Zákonná dědická posloupnost je posledním, subsidiárním delačním důvodem. Zákonná posloupnost nastupuje tehdy, kdy zde není dědické smlouvy nebo testamentu, anebo není těmito pořízeními vyčerpána celá pozůstalost.[199]

Jsou-li pominuti nepominutelní dědicové, nastává zde povolání proti poslednímu pořízení zůstavitele.[200]

Zákonné dědické právo manžela bylo v občanském zákoníku původně upraveno v omezené míře. Manžel dědil sám, pouze pokud nebylo dědiců dle zákonných dědických tříd. Část pozůstalosti mohl dědit i vedle těchto dědiců.[201] První novela občanského zákoníku z roku 1914 upravovala „zákonnou dědickou posloupnost příbuzných manželského a nemanželského původu, zákonné dědické právo manžela.“[202] Manžel „nově dědil čtvrtinu pozůstalosti vedle dětí a polovinu vedle zůstavitelových rodičů a jejich potomků nebo vedle jeho prarodičů.“[203]

Stará úprava v občanském zákoníku upravovala celkem šest dědických tříd. Zákon umožňoval velké množství potenciálních zákonných dědiců. „Povolával v poslední řadě (VI.) dědy pradědů zůstavitelových a jejich potomstvo, tj. potomstvo 32 prarodičů zůstavitelových!“[204] Po novelizaci zákon pracoval již se čtyřmi třídami. První tvoří potomci zůstavitele. V druhé třídě dědí rodiče zůstavitele. Ve třetí třídě dědí prarodiče zůstavitele a jejich potomci. Ve čtvrté třídě dědí praprarodiče zůstavitele.[205]

3.3 Adice

Přijetí dědictví je v obecném zákoníku občanském upraveno na základě dědické přihlášky. Římské právo pracovalo s pojmem delace a adice, přičemž pouze u dědiců volných docházelo k přijímání dědictví. Úprava rakouského práva je o to složitější, že vyžaduje k nastoupení v dědictví jednak delaci, jednak adici ve smyslu přijetí dědictví skrze dědickou přihlášku, a nakonec nastoupení v dědictví skrze odevzdání pozůstalosti soudem. Nastane-li delace, stojí potenciální dědic před možností dědictví buď odmítnout, nebo jej přijmout. Dědictví se přijímá prostřednictvím dědické přihlášky. Z důvodu usnadnění přijímání dědictví vyrozumí soud

---

[199] § 727 OZO.
[200] RANDA: *Rakouské právo…*, s. 58.
[201] HORÁK, Ondřej. Od „posledního“ k „nejbližšímu“ dědici? K vývoji postavení manželky v česko-rakouském a československém dědickém právu. *Právněhistorické studie*, 2022, roč. 52, č. 3, s. 59.
[202] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 282.
[203] HORÁK: Od „posledního“ k „nejbližšímu“ dědici?..., s. 59.
[204] SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* 2. vydání. Praha: Vesmír, 1926, s. 19.
[205] Tamtéž, s. 20–21.

potenciální dědice o delaci a poučí je o tom, že pokud chtějí dědictví přijmout, je třeba podat dědickou přihláškou.[206]

Jedná-li se o osoby nikoliv zcela svéprávné, vyrozumí se také zákonní zástupci, opatrovník nebo poručník. Má-li osoba podpůrce, je vyrozuměn i on.[207]

Sporné je, zda by byla dědická přihláška podána platně, pokud by ji dědic podal před delací, ale po smrti zůstavitele. Dalo by se na takovou přihlášku hledět jako na potenciální, kdy by záleželo na tom, zda delace u dědice nastane.[208]

Je-li někdo způsobilý dědit v době delace, avšak pozbude své způsobilosti před tím, než dojde přijetí dědictví z jeho strany, pak není způsobilý dědictví nabýt a povolávány budou další osoby.[209]

3.4 Nabytí dědictví

Občanský zákoník je založen na principu adičním, je nezbytné, aby dědic podal dědickou přihlášku. K samotnému nabytí dědictví dojde až odevzdáním soudem.[210] Nemovité věci také dědic nabývá odevzdáním soudem. Randa však uvádí, že teprve veřejným zápisem dědic nabyde vlastnictví v plné šíři.[211] Ohledně okamžiku nabytí vlastnictví k nemovitostem ze strany dědice panovaly různé názory. Například, že do doby zápisu do veřejných knih je nemovitost jako ležící pozůstalost i přesto, že byla dědici odevzdána soudem, nebo že do zápisu je pouze držitelem.[212] Dle knihovních zásad: „Vlastnictví i ostatních věcných práv nabude dědic po zůstaviteli odevzdáním pozůstalosti – tedy před knihovním vkladem…“.[213]

3.5 Odmítnutí dědictví

Odmítne-li dědic dědictví po smrti zůstavitele, lze na něj pohlížet tak, jako by mu nebylo deferováno a dojde k povolání dalších dědiců. Možné bylo i odmítnutí dědictví s tím že má připadnout jinému.[214]

---

[206] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s. 67.
[207] KRČMÁŘ: *Základy přednášek…*, s. 56.
[208] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s. 68.
[209] Tamtéž, s. 8.
[210] RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 5. vydání. Praha: knihkupectví Fr. Řivnáče, 1900, s. 156–157.
[211] Tamtéž, s. 215.
[212] Tamtéž, s. 160-161.
[213] SVOBODA, Emil. *Právo občanské. Část zvláštní – Právo knihovní.* Praha: Československý Kompas, 1947, s. 45.
[214] ROUČEK: *Komentář k Československému…*, s. 530–531.

K odmítnutí dědictví se vyžaduje, aby povolaný oprávněný odmítl dědictví u soudu nebo u notáře, aby byl svéprávný a aby tak učinil až po smrti zůstavitele. U osob ne zcela svéprávných se vyžaduje souhlasu zástupců. Oproti zřeknutí se dědického práva není u odmítnutí dědictví umožněno odmítnout dědictví z části a z části jej přijmout. Dědic má tedy možnost dědictví, tak jak je k němu povolán, přijmout nebo odmítnout. Je možné z části přijmout a z části odmítnout dědictví, ale jen ve vztahu k více podílům, nikdy v rámci jednoho podílu. Možné je také, aby dědic, který odmítl dědictví k určitému podílu, které se zakládá na nějakém delačním důvodu, nabyl na základě jiného delačního důvodu. Není však možné obecně odmítnout dědictví založené testamentem a požadovat nabytí na základě zákona. Nepominutelný dědic může odmítnout pozůstalost s výhradou povinného dílu. Odmítnutí dědictví je neodvolatelné. Přihlášku dědickou není možné vázat na výminky, stejně tak jako není možné z části dědictví přijmout a z části jej odmítnout. Výjimku tvoří možnost některý podíl dědictví přijmout a jiný odmítnout, zde se ale jedná o dva a více samostatných dědických podílů.[215]

3.6 Nezpůsobilost a nehodnost být dědicem

Občanský zákoník upravoval dědickou nezpůsobilost absolutní jako nezpůsobilost a relativní jako tzv. nehodnost dědickou. Absolutně nezpůsobilý byl až do roku 1918 od útěku do návratu vojenský sběh. Nezpůsobilé byly i osoby duchovní. A dále cizinec, pokud jeho domovské právo neumožňuje našim občanům dědit.[216]

Relativně nezpůsobilým, tj. nehodným, je ten, kdo se proti zůstaviteli dopustil zločinu. Hoden je tehdy, když mu zůstavitel čin prominul, ať výslovně či konkludentně. Předpoklady jsou, že čin naplňuje znaky zločinu, spáchala je osoba, která by byla potenciálním dědicem, a to úmyslně. Hoden dědictví není dále ten, kdo působil násilím nebo pohrůžkou na testovací svobodu zůstavitele. Poslední důvod nehodnosti je cizoložství. To je překážkou testamentární dědické posloupnosti, nikoliv zákonné. Je-li dědic nehoden namísto nehodného, jsou povoláni jeho potomci.[217]

Zvláštní druh nehodnosti je upraven u manželky zůstavitele pro posloupnost zvolenou. „Podle § 121 pozbude nároků dědických z posledního pořízení i ze smlouvy dědické po svém

---

[215] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s. 74–75.
[216] SVOBODA: *Dědické právo*, s. 14.
[217] Tamtéž, s. 14–15.

manželu vdova, která vstoupí do nového manželství dříve než porodí, nebo než uplyne 180 dní ode dne jejího ovdovění."[218]

Názory na následky naplnění předpokladů dědické nehodnosti poté, co bylo deferováno, nebo poté, co byla pozůstalost dědici předána, se liší. Jeden názor byl takový, že v takovém případě to dědickému právu dědice nebrání, druhý říkal, že ano a je překážkou delace.[219] V takovém případě by mělo dědictví připadnout těm, kterým by náleželo, pokud by nehodnost nastala před dědickým nápadem nebo přihláškou dědickou.[220]

3.7 Zřeknutí se dědického práva

Zřeknout se dědického práva presumptivním dědicem lze smlouvou za života zůstavitele. Smlouva musí mít povahu notářského aktu nebo ji lze zřídit soudním protokolem. Jednostranné zřeknutí se dědického práva za života zůstavitele nemá právní účinky. Smlouva o zřeknutí se dědického práva tak stojí po smrti zůstavitele vedle delačního titulu v tom smyslu, že dědický titul opravňuje dědice k delaci, smlouva o zřeknutí se dědického práva dědický titul jako takový nevyvrací, ale vyvrací delační důvody. Smlouva o zřeknutí se dědického práva je možná jak úplatná, tak i bezúplatná, a také jako bezvýminečná ale i jako výminečná. Jako výminky lze sjednat například zřeknutí se svého dědického práva ve prospěch určitých osob. Dědického práva je možné se zříci zcela nebo z části.[221]

3.8 Meziválečná úprava

Meziválečná úprava představuje právní úpravu, která se na našem území vyskytovala v mezidobí mezi první a druhou světovou válkou. Jedná se o upravené verze obecného zákoníku občanského.[222]

3.8.1 Návrh, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský, návrh superrevisní komise z roku 1931

Záměrem komisí bylo vytvořit jednotnou úpravu pro území Československého státu. Za dob Rakousko-Uherska spadalo území české pod rakouskou úpravu obecného zákoníku,

---

[218] SVOBODA: *Dědické právo*, s. 16.
[219] HARTMANN: *Poslední pořízení*, s. 23.
[220] KRČMÁŘ: *Právo občanské…*, s. 10–11.
[221] Tamtéž, s. 12–13.
[222] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 426.

zatímco území slovenské pod nekodifikovanou úpravu uherskou.[223] V návrhu nebylo v rámci dědického práva provedeno mnoho změn. Rozšířeny byly důvody dědické nehodnosti. V navrhovaném znění nastává nehodnost také, pokud se osoba dopustila zločinu proti dětem zůstavitele, jeho rodičům nebo manželovi. Osoba, která takto jednala, je nezpůsobilá dědit, jen jestliže ji zůstavitel neprominul. Vypuštěna je tedy část o tom, zda vyplývá z okolností, že ji zůstavitel odpustil. Důvodem je, že odpuštění je projevem vůle, a tu lze projevit výslovně i mlčky.[224]

Úprava v § 543 obecného zákoníku občanského o dědické nezpůsobilosti na základě pořízení poslední vůle mezi osobami cizoložícími byla z nové úpravy vyňata. Stejně tak tomu bylo v případě úpravy pozbytí dědické způsobilosti osob, které sběhly z armády nebo opustily svoji vlast bez řádného dovolení. V návrhu je přímo stanovena doba, po kterou dědic musí být dědicky způsobilý. Dědic musí splňovat podmínky dědické způsobilosti od delace až do přikázání dědictví.[225]

Přechod pozůstalosti je navázán až na přikázání pozůstalosti. V této věci vyvstávaly myšlenky, zda nenavázat přechod vlastnictví k nemovitosti až na vklad do pozemkové knihy. Tyto úvahy byly odmítnuty s odůvodněním, že jiný právní režim ohledně nabývání nemovitostí, které se zapisují do pozemkových knih na jedné straně, a věcí ostatních na straně druhé, by vedl k rozbití soustavy přechodu pozůstalosti jako univerzální sukcese. Ze stejného důvodu není spojen okamžik přechodu pozůstalosti až se skutečným rozdělením pozůstalosti, ale vzniká již přikázáním pozůstalosti.[226]

3.8.2 Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník z roku 1937

Od roku 1935 pracovala superrevizní komise na konečné verzi návrhu občanského zákoníku. Ten byl v roce 1937 dokončen. K přijetí tohoto zákona nikdy nedošlo. Byly však přijaty částečné změny úpravy.[227]

Značná část změn spočívá ve změně stylistické a dále ve zkracování norem a slučování úprav obsažených v několika ustanoveních do ustanovení společného. Oproti návrhu z roku 1931 návrh z roku 1937 připouští prominutí zločinu osobou, které bylo zločinem ublíženo.

---

[223] *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl II., Důvodová zpráva.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti 1931, s. 3.
[224] Tamtéž, s. 159.
[225] Tamtéž, s. 160.
[226] Tamtéž, s. 201.
[227] MALÝ: *Dějiny českého…*, s. 426.

Počet případů dědické nezpůsobilosti by se tak mohl snížit. Důvodem zmírnění úpravy v tomto ohledu bylo zejména zohlednění případů, kdy se zločinu proti osobě dopustil jedinec až po smrti zůstavitele. Změna však dopadá i na případy, kdy ke zločinu došlo před smrtí zůstavitele.[228]

[228] *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.* Praha: Národní shromáždění ČSR, Senát, 1937, s. 285–286.

4. Občanský zákoník z roku 1950

Vývoj občanského práva v letech 1946–1948 představoval výzvy při unifikaci práva. Území Československa bylo dříve rozděleno na Protektorát Čechy a Morava u nás a samostatný Slovenský štát na Slovensku. Ke sjednocení právní úpravy občanského práva bylo vytvořeno ministerstvo pro sjednocení zákonů.[229]

V roce 1948 byla vyhlášena tzv. právnická dvouletka. Cílem bylo zcela přetvořit do té doby platnou právní úpravu práva hmotného i procesního. Nová právní úprava, která měla být vypracována během právnické dvouletky, měla působit unifikačně, a tedy platit na území celého Československa.[230] Podkladem pro novou, unifikovanou a kodifikovanou úpravu občanského práva byl vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937.[231]

Občanské právo však mělo reflektovat tehdejší politickou objednávku a být vytvořeno či upraveno tak, aby odpovídalo ideologii marxismu-leninismu.[232]

Podle komparativní nauky je možné považovat socialistickou a komunistickou úpravu jako právní systém *sui generis*. Na našem území probíhala přeměna skrze několik stupňů. Zaprvé zde bylo úsilí o dostatečné odlišení se od úpravy kontinentálního práva, které se více či méně odvozuje od práva římského. Dalším stupněm bylo omezení či popření dichotomie soukromého a veřejného práva, a v neposlední řadě také potlačení svobod jedince, jak osobních, tak majetkových ve prospěch kolektivismu a mnohé další, včetně vulgarizace právní úpravy.[233]

Výraznou změnu představuje úprava pozůstalosti. V obecném zákoníku občanském a jeho pozdějších změnách a adaptacích v meziválečném období je po smrti zůstavitele pozůstalost ležící. K tomu, aby dědic nabyl dědictví dle předchozí úpravy, tak mu muselo být dědictví odevzdáno, respektive přikázáno, a byla mu o tom vydána listina. Občanský zákoník z roku 1950 tuto koncepci nepřejímá. Smrtí zůstavitele přechází dědictví na dědice. Tato koncepce v občanském zákoníku je pak přejímána i občanským zákoníkem z roku 1964 i novým občanským zákoníkem z roku 2012. Koncepce *hereditas iacens* už se tak nikdy na našem území do dědického práva nenavrátila.[234]

---

[229] KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011, s. 52.
[230] Tamtéž, s. 87.
[231] Tamtéž, s. 89.
[232] Tamtéž, s. 335.
[233] Tamtéž, s. 336.
[234] ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek § 1-487*. Praha: Linde, 2008, s. 1126.

Ve středověkém právu byl upraven kšaft jako poslední pořízení zůstavitele, které se nelišilo od odkazu. Úprava občanského zákoníku z roku 1950 rovněž nečiní většího rozdílu mezi odkazem a dědicem na základě závěti, zde však je to z jiného důvodu. Jednak je umožněno dědění jediné věci, přičemž zároveň dědic ručí jen za poměrný díl pozůstalosti, to samé platí i u odkazů. Zároveň odkazovník nabývá odkazu přímo, nedochází zde k nabytí dědictví včetně odkazu dědicem a následné odevzdání odkazu odkazovníkovi.[235]

4.1 Delace

Delace nastává již smrtí zůstavitele, jak uvádí občanský zákoník v § 509, dědictví se nabývá smrtí zůstavitele. Smrtí zůstavitele tak na dědice přechází veškerá převoditelná práva a povinnosti zůstavitele včetně pohledávek a dluhů.[236]

Po smrti zůstavitele není pozůstalost ležící. Mezi smrtí zůstavitele a nabytím dědictví nedochází k mezidobí, smrtí zůstavitele nabývá dědic dědictví, a to i pokud v době úmrtí zůstavitele není jisté, kdo je zůstavitelovým dědicem, nebo kde se nachází. Rovněž není k nabytí dědictví třeba podání dědické přihlášky dědicem. Občanský zákoník je postaven na opačném principu, tedy dochází k nabytí bez potřeby aktivity ze strany dědice. Pokud dědic nechce dědit, může dědictví odmítnout. Pozůstalostní řízení je upraveno i zde, má však odlišný charakter. Potvrzení dědictví soudem má zde toliko deklaratorní charakter, jde tedy pouze o potvrzení toho, že dědic je dědicem a dědictví nabyl, pokud jej neodmítl, okamžikem smrti zůstavitele. Obecný zákoník občanský naopak vyžadoval odevzdání či přikázání pozůstalosti soudem k nabytí dědictví.[237]

4.2 Delační důvody

Delační důvody, ze kterých vyplývá dědické právo, jsou v úpravě občanského zákoníku omezeny. Dědickými důvody jsou zákon a závěť, případně oba delační důvody vedle sebe.[238] Oproti úpravě v obecném zákoníku občanském zde není připuštěna dědická smlouva mezi manžely.

---

[235] KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III.* Praha: Orbis, 1954, s. 14. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[236] Tamtéž, s. 16.
[237] Tamtéž, s. 17.
[238] § 512 OZ 1950.

4.2.1 Zákonná posloupnost

Samotná terminologie dědění ze zákona se odchyluje od úpravy dosavadní, kdy obecný zákoník občanský upravuje, že se dědické právo se zakládá na zákoně. Nejvhodnější terminologickou úpravu však obsahoval návrh z roku 1931 a shodně s ním návrh z roku 1937, kde je stanoveno, že dědické právo se zakládá na poměru rodinném.[239]

Vůle zůstavitele svobodně pořídit pro případ smrti se v úpravě občanského zákoníku z roku 1950 značně zužuje. Zákon dává přednost posloupnosti intestátní před testamentární. Upřednostnění zákonné posloupnosti je odůvodněno utužením rodinných vztahů. V úpravě se to projevuje například tím, že zůstaví-li zůstavitel závětí, tak nemůže zasáhnout do povinného dílu nepominutelných dědiců, zároveň nedědí-li jeden z více testamentárních dědiců nedochází k nárustu podílu ostatních.[240]

Možnost vydědění zákonného dědice je omezena na taxativní výčet důvodů, a to, že zůstavitele opustil v nouzi, byl odsouzen pro úmyslný trestný čin nebo trvale odmítá pracovat.[241] Společně s prioritizací dědění ze zákona jde o další omezení zůstavitele ve svobodě pořizovací.

Existují dvě skupiny zákonných dědiců. První tvoří manžel a děti zůstavitele. Nedědí-li dítě zůstavitele, dědí jeho děti. Není-li potomků zůstavitele, dědí v druhé skupině zůstavitelův manžel a zůstavitelovi rodiče. Namísto rodičů mohou dědit sourozenci zůstavitele. Není-li ani sourozenců zůstavitele, dědí prarodiče zůstavitele. Vzdálenější příbuzní obecně nedědí. V této skupině podpůrně dědí osoba, která žila se zůstavitelem ve společné domácnosti po dobu alespoň jednoho roku před smrtí zůstavitele a společně tvořili společnou domácnost nebo tato osoba byla odkázaná výživou na zůstaviteli.[242]

4.2.2 Závětní posloupnost

Závěť je jednostranný projev vůle zůstavitele. Oproti předchozí úpravě není možné pořizovat společné závěti ani dědické smlouvy. Zákoník umožňuje pouze písemnou formu.[243]

U závětí je vyloučeno zřizovat výminky, doložky času a příkazy, respektive tyto vedlejší doložky jsou neplatné.[244] Jako důvod je uváděno, že dědic nemá být omezován v dědictví,

---

[239] *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.* Praha: Národní shromáždění ČSR, Senát, 1937, s. 77.
[240] KNAPP: *Učebnice občanského…*, s. 18.
[241] Tamtéž, s. 23.
[242] Tamtéž, s. 29–31.
[243] Tamtéž, s. 40–41.
[244] § 550 OZ 1950.

protože by to znemožňovalo hospodárné využívání dědictví. Občanský zákoník kladl důraz na vůli dědice na úkor vůle zůstavitele. Podmínky či jiná omezení dědice jsou neplatné. Neplatné je jen dané omezení, stanovení dědice jako takové zůstává platné. Neplatná je jen vedlejší doložka omezující dědické právo dědice. Ostatní doložky jsou možné.[245] Přípustné je stanovení substituta, nebude-li závětní dědic dědit.[246] Jakákoliv časová omezení jsou neplatná, ať již jde o *dies ad quo* nebo *dies ad quem*. Dle Holuba, pokud příkazy zůstavitele obsahují povinnost dědice nějakým způsobem konat nebo naložit s dědictvím, pak jsou takové příkazy neplatné a zanikají smrtí zůstavitele.[247]

4.3 Odmítnutí dědictví

V zákoně není upraveno přijetí dědictví dědicem. Vychází se totiž z toho, že dědic nabývá dědictví smrtí zůstavitele.[248] V případě, že odmítne dědictví, pak se na dědice hledí, jako by se nedožil smrti zůstavitele.[249]

Dědic může dědictví odmítnout. Výjimka je stanovena pro případ, kdy se již dědic jako dědic choval. Takový dědic dědictví odmítnout nemůže.[250] Dědictví lze odmítnout jen ve stanovené formě, a to buď písemně, nebo ústně do protokolu před soudem.[251] Dědic, který chce odmítnout dědictví, musí tak učinit do jednoho měsíce od okamžiku, kdy byl úředně vyrozuměn o svém dědickém právu. Nejdéle však v delší lhůtě soudem stanovené vzhledem k okolnostem případu.[252] Odmítnutí dědictví s podmínkami nebo výhradami, nebo odmítnutí jen části dědictví nemá účinky, respektive na takové odmítnutí se hledí, jako by nebylo učiněno.[253] Dědicovo prohlášení o dědictví, zda jej přijímá, respektive neodmítá nebo odmítá, je neodvolatelné.[254]

Odmítnutí je třeba provést osobně. Nicméně zastoupení dědice je možné, ale je k tomu vyžadována zvláštní plná moc. Odmítnutí platí pouze pro toho, kdo jej činí, neplatí pro jeho potomky.[255]

---

[245] HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Praha: Orbis, 1957, s. 175. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[246] KNAPP: *Učebnice občanského…*, s. 44.
[247] HOLUB: *Komentář k…*, s. 178.
[248] § 509 OZ 1950.
[249] § 524 OZ 1950.
[250] § 517 OZ 1950.
[251] § 518 OZ 1950.
[252] § 519 OZ 1950.
[253] § 520 OZ 1950.
[254] § 521 OZ 1950.
[255] KNAPP: *Učebnice občanského…*, s. 24.

4.4 Zřeknutí se dědictví

K zřeknutí se dědického práva se vyžaduje smlouva mezi dědicem a zůstavitelem. Úprava v občanském zákoníku obsahuje změnu úpravy ohledně dopadu na potomky dědice.[256] Předchozí úprava vycházela z toho, že pokud nebylo stanoveno jinak, platilo, že smlouva o zřeknutí se dědického práva dopadá i na potomky dědice, který se zřekl svého práva.[257]

Zdejší úprava vychází z toho, že zřeknutí, není-li stanoveno jinak, dopadá pouze na dědice, který se svého práva dědického zříká. Zřeknutí se dědického práva, které má mít účinky i pro jeho potomky, je možné, je potřeba to zvlášť ve smlouvě ujednat. Zřeknutí se dědického práva může obsahovat vedlejší doložky. Vyloučeno je však zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiného.[258]

4.5 Dědická způsobilost

Úprava neodlišuje nadále dědickou nehodnost a dědickou nezpůsobilost, vše spadá do jedné kategorie. Dědicky nezpůsobilý je ten, kdo se dopustil vůči zůstaviteli, jeho dětem, manželovi nebo rodičům úmyslného trestného činu. V rámci dědické nezpůsobilosti došlo k zjednodušení v poslední části prvního odstavce, která však vede k větší nejednoznačnosti ustanovení. Dědicky nezpůsobilý je také ten, kdo se dopustí zavrženíhodného jednání proti projevu vůle zůstavitele.[259] Předchozí právní úprava stanovovala, že dědicky nezpůsobilý je také ten, kdo zůstavitele k poslední vůli donutil nebo lstivě svedl, projev poslední vůle překazil nebo potlačil, zfalšoval či podvrhl. Předchozí úprava byla tak přehlednější co do vyjmenovaných důvodů, pro které byla osoba dědicky nezpůsobilá oproti úpravě zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitele.[260]

Ustanovení však má dopadat na stejné případy. Pokud se jedná o jakýkoliv úmyslný trestný čin proti osobám vyčteným v § 522 občanského zákoníku, tak nastupuje dědická nezpůsobilost, pokud se jedná o jiné osoby, je možné pouze vydědění.[261]

---

[256] § 516 OZ 1950.
[257] GRÜNWALD, Vendelín. *Právo dědické podle obecného zákoníka občanského s výkladem jakož i s přípravným a historickým úvodem*. Praha: V. Grünwald, 1853, s. 18–19. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[258] HOLUB: *Komentář k…* , s. 64.
[259] § 522 OZ 1950.
[260] *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, Senát, 1937, s. 78.
[261] HOLUB: *Komentář k …* , s. 82–83.

Významnou změnou v rámci dědické nezpůsobilosti je pak zánik této nezpůsobilosti, kdy občanský zákoník uvádí, že dědická nezpůsobilost pomíjí, prominul-li zůstavitel dědici čin pro který byl dědicky nezpůsobilý.[262] Úprava obsažená v návrhu z roku 1937 připouštěla zánik dědické nezpůsobilosti i tehdy, kdy čin prominula osoba činem zasažená, tedy manžel, dítě či rodič. V tomto ohledu se úprava dědické nezpůsobilosti opět zpřísnila.[263]

Zůstavitelovo prominutí může být učiněno výslovně, ale i mlčky. Prominutí lze odvodit ze vzájemného vztahu mezi jinak dědicky nezpůsobilým dědicem a zůstavitelem a dále také tehdy, pokud tuto osobu zůstavitel povolá k dědictví na základě závěti.[264]

---

[262] § 522 odst. 2 OZ 1950.
[263] *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník*. Praha: Národní shromáždění ČSR, Senát, 1937, s. 78.
[264] KNAPP: *Učebnice občanského…*, s. 21.

5. Občanský zákoník z roku 1964

Občanské právo nemělo být nadále postaveno na římskoprávních základech kontinentálního práva, mělo reflektovat zájem lidu, tj. dělnické třídy. Občanský zákoník z roku 1950 se značně odchýlil od předchozí právní úpravy, nadále však vycházel z obecného zákoníku občanského a římskoprávních institutů přetvořených tak, aby vyhovovaly tehdejší politické situaci.[265]

Občanský zákoník z roku 1964 představoval razantní odklon od pravidel občanského práva u nás. Ačkoliv za vzor byl socialistický model občanského práva, tak v některých ohledech byl občanský zákoník z roku 1964 ještě mnohem radikálnější než socialistické zákoníky, které byly předlohou. Tento zákoník, byť s četnými změnami, po roce 1989 platil až do přijetí nového občanského zákoníku roku 2012, který nabyl účinnosti až roku 2014. Část tradičních institutů byla buď vyňata, nebo okleštěna, došlo dále také k vulgarizaci práva a změně pojmoslovného aparátu.[266]

5.1 Delace

K delaci dochází smrtí zůstavitele, slovy zákona se dědictví nabývá smrtí zůstavitele.[267] Dědickými tituly je závět a zákon, dědění na základě zákona a závěti je možné i vedle sebe. Shodně s úpravou zákoníku z roku 1950 není ani zde institut ležící pozůstalosti a dědic nabývá dědictví okamžikem smrti zůstavitele.[268]

5.2 Delační důvody

Delačními důvody jsou zákon a závěť. Možné je, aby oba druhy dědické posloupnosti působily vedle sebe. Shodně se zákoníkem z roku 1950 není připuštěna dědická smlouva jako dědický titul. Důvodem pro neuznání dědické smlouvy ani společné závěti jako dědického titulu je dle Mikeše snaha zamezit tomu, aby zůstavitel byl ve své vůli od pořízení smlouvy do své smrti omezen v možnosti pořídit.[269]

---

[265] KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého…*, s. 337.
[266] Tamtéž, s. 343–344.
[267] § 460 OZ 1964.
[268] MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1981, s. 23. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[269] Tamtéž, s. 36.

5.2.1 Zákonná posloupnost

Občanský zákoník shodně s předchozí úpravou upřednostňuje zákonnou dědickou posloupnost před závětní. Shodně akcentuje tendenci posílit rodinu a její členy na úkor zůstavitelovy testovací svobody. V případě, že nedědí některý ze závětních dědiců a existuje tedy uvolněný podíl, tak ten zbylým závětním dědicům nepřirůstá.[270]

Občanský zákoník rozděluje zákonné dědice do tří skupin. Do první skupiny spadá manžel a děti zůstavitele. Nedědí-li potomci zůstavitele ve smyslu vlastních dětí, pak mohou dědit jejich děti. Manžel v první dědické třídě nikdy nedědí sám.[271]

V druhé skupině dědí zůstavitelův manžel, rodiče a osoby ve společné domácnosti. Samostatně může v druhé skupině dědiců dědit zůstavitelův manžel nebo zůstavitelovi rodiče, společně žijící osoba sama v druhé skupině dědit nemůže.[272] Osoby společně žijící se zůstavitelem dědí za předpokladu, že: „žily se zůstavitelem ve společné domácnosti nejméně po dobu jednoho roku před jeho smrtí a z toho důvodu pečovaly o společnou domácnost nebo byly odkázány výživou na zůstavitele.“[273]

Třetí skupinu tvoří zůstavitelovi sourozenci a osoby společně žijící se zůstavitelem, které splňují výše uvedená kritéria. V této skupině může jakákoliv osoba dědit samostatně. U sourozenců přitom není podstatné, zda se jedná o sourozence polorodé či plnorodé. Prarodiče ani ostatní příbuzní nejsou zákonnými dědici.[274]

5.2.2 Závětní posloupnosti

Shodně s úpravou zákoníku z roku 1950 je umožněno pořízení závěti. Úprava odkazů absentuje, možné je však stanovit dědice k jedné věci s tím, že nabude pouze tuto věc. Nelze však v tomto případě hovořit o singulární sukcesi ani univerzální sukcesi. Povolání dědice k jednotlivé věci vykazuje znaky obou typů sukcesí. V případě, že se dodatečně objeví další pozůstalostní majetek, pak tento dědic ničeho dalšího nenabývá, zároveň však ručí za dluhy zůstavitele.[275] Závěť vyžaduje písemnou formu.[276]

---

[270] MIKEŠ: *Dědické právo*, s. 36–37.
[271] Tamtéž, s. 38–40.
[272] Tamtéž, s. 41, 43.
[273] Tamtéž, s. 41.
[274] Tamtéž, s. 43–45.
[275] Tamtéž, s. 22–23.
[276] § 476 OZ 1964.

V závěti nejsou připuštěny podmínky, respektive jejich uložení nemá právní následky.[277] Ačkoliv to není výslovně řečeno, má ustanovení dopadat jak na výminky, tak na doložky času a příkazy. Rovněž není možné v závěti stanovit substituta.[278] Oproti občanskému zákoníku z roku 1950, který vedlejší doložky připouštěl, pokud to neomezovalo právo dědice, tento občanský zákoník je zcela vylučuje.[279]

5.3 Odmítnutí dědictví

Shodně s občanským zákoníkem z roku 1950 zůstává upraveno odmítnutí dědictví. Dědictví je možné odmítnout ve formě písemné i ústní, je-li takový projev směřován k soudu. Zástupce může odmítnout dědictví za zastoupeného, k tomu je vyžadována speciální plná moc.[280] Dědictví nemůže odmítnout ten, kdo dal najevo, že dědictví chce přijmout skrze *gestio pro herede*.[281] Odmítnutí dědictví není možné podmínit. Dále není možné odmítnout jen část dědictví. Částečné odmítnutí, výhrady a podmínky při odmítnutí dědictví mají za následek, že se k odmítnutí dědictví nepřihlíží.[282] Řádné odmítnutí dědice zavazuje, odmítnutí není možné odvolat. Stejně je tomu, pokud dědic prohlásí, že dědictví neodmítá.[283] Oproti předchozí právní úpravě není v občanském zákoníku obsažena možnost zřeknutí se dědictví.[284]

5.4 Dědická nezpůsobilost

Dědicky nezpůsobilý je ten, kdo se dopustil úmyslného trestného činu vůči taxativně vymezeným osobám. Těmi jsou zůstavitel a z osob jemu blízkých to je jeho manžel, děti a rodiče. A dále ten, kdo nepřípustně působil na poslední vůli zůstavitele, může se jednat o přímé působení na osobu zůstavitele a jeho testovací svobodu za života nebo snahu o zvrácení posledního pořízení zůstavitele i po jeho smrti. Dědicky způsobilý je ten, komu zůstavitel čin odpustil.[285] Od roku 1983 upravuje občanský zákoník vydědění.[286]

---

[277] § 478 OZ 1964.
[278] KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II.* Praha: Orbis, 1965, s. 533. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[279] SALÁK, Pavel a kol. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy.* Brno: Masarykova univerzita, 2019, s. 101–102.
[280] § 463 OZ 1964.
[281] § 465 OZ 1964.
[282] § 466 OZ 1964.
[283] § 467 OZ 1964.
[284] MIKEŠ: *Dědické právo,* s. 101.
[285] KNAPP: *Učebnice československého…* , s. 493–494.
[286] § 469a OZ 1964, ve znění zákona č. 131/1982 Sb.

5.5 Potvrzení dědictví

Shodně s předchozí právní úpravou nabývá dědic dědictví *ipso iure* smrtí zůstavitele. I nadále dochází k projednání pozůstalosti před soudem, jehož výsledkem je potvrzení o nabytí dědictví.[287] Potvrzení dědictví má deklaratorní povahu, to souvisí s odvrácením se od deferování a principu adičního. Proto postačuje, že potvrzení o nabytí dědictví je deklaratorní povahy.[288]

5.6 Změny po roce 1989

Úprava občanského zákolníku po roce 1989 v rámci práva dědického zůstala ve značné míře shodná. Došlo tak spíše k odstranění určitých socialistických přežitků, jako je tomu v případě úpravy vydědění, které bylo v § 469a zákoníku upraveno od roku 1983 a upravovalo vydědění z důvodu porušení pravidel socialistického soužití, které následoval demonstrativní výčet. Namísto toho je od roku 1992 upraven taxativní výčet důvodů pro vydědění. V rámci úpravy dědění ze zákona je nyní uvedeno, že ve třetí skupině dědiců případně dědí namísto zůstavitelových sourozenců jejich děti.[289]

Závěť je od roku 1992 možné pořídit v písemné formě. Ta může mít podobu notářského zápisu, vlastnoruční závěti a nově i jiné než vlastnoruční závěti, je-li provedena v písemné formě za účasti dvou svědků. Umožněno je tedy i sepsání závěti jinou osobou. Dále je osobám se zrakovým či sluchovým handicapem a osobám, které nemohou či neumí číst nebo psát, umožněno pořídit před třemi svědky, jako alternativa k notářské formě závěti.[290] Partnerovi zůstavitele je od roku 2006 umožněno dědit v první a druhé dědické třídě.[291] Nadále však není připuštěna dědická smlouva. V rámci závětí dochází ke změně ohledně náležitostí a způsobu pořízení, zůstavitel ale i nadále nemůže stanovit podmínky a doložky v závěti, resp. nebudou mít právních účinků.[292]

Ačkoliv úprava dle textu občanského zákoníku nadále upřednostňovala zákonnou dědickou posloupnost, tak se změnami ve společnosti po roce 1989 bylo záměrem více respektovat vůli zůstavitele. To se projevuje při výkladu závětí, kdy je na základě *favor testameti* respektována

---

[287] MIKEŠ: *Dědické právo*, s. 24.
[288] ČEŠKA, Zdeněk a kol. *Občanský zákoník-Komentář. Díl II*. Praha: Panorama, 1987, s. 711–712. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[289] ELIÁŠ: *Občanský zákoník...* , s. 1180, 1225, 1226.
[290] HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. komentář. 1. svazek, § 1-487*. 2. vydání. Praha: Linde, 2003, s. 660–661. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
[291] ELIÁŠ: *Občanský zákoník...* , s. 1211.
[292] Tamtéž, s. 1140, 1236, 1282.

vůle zůstavitele tak, že pokud je možné, aby bylo poslední pořízení platné, byť výklad doslovně neodpovídá poslednímu pořízení, je platné. Zajisté je pak vůle zůstavitele spíše naplněna, než v případě zneplatnění závěti následované zákonnou dědickou posloupností.[293]

[293] KLEŇOVÁ, Veronika. Favor testamenti a ne/určitosť prejavu vôle. *Právník*, 2013, roč. 152, č. 7, s. 665.

6. Občanský zákoník z roku 2012

Občanský zákoník z roku 2012 je obsažen v zákoně č. 89/2012. Úprava vychází z obecného zákoníku občanského, byť ne zcela. Jak bylo řečeno výše, *hereditas iacent* platila od přijetí obecného zákoníku občanského do přijetí zákoníku z roku 1950 a ani nový občanský zákoník se ke konceptu ležící pozůstalosti nevrací. Úpravu občanského zákoníku je třeba považovat za pokračování vývoje práva do té doby. Část úpravy je převzata z obecného zákoníku občanského například navrácení dědické smlouvy jakožto dědického titulu, možnost stanovení výminek či možnost zřeknout se dědického práva. Jiné následují socialistickou úpravu, jako je nepřijetí institutu ležící pozůstalosti a nenavrácení se k principu adičnímu.[294]

6.1 Delace

Úprava před rokem 1950 byla spjata s ležící pozůstalostí. V okamžiku smrti tak byla pozůstalost ležící, a to do doby, než byla dědici soudem odevzdána. Rozhodnutí soudu bylo konstitutivní povahy. V souvislosti s absencí institutu *hereditas iacens* a nepřijetím adiční zásady dle textu zákona dědici vzniká dědické právo okamžikem smrti zůstavitele.[295] V souvislosti s tím, že předchozí úprava neumožňovala vedlejší doložky u pořízení pro případ smrti, které by jakýmkoliv způsobem podmiňovaly či oddalovaly okamžik dědického nápadu, tak docházelo ke vzniku dědického práva vždy okamžikem smrti zůstavitele. Současná úprava zavádí, že k přechodu pozůstalosti nebo části z ní dojde okamžikem smrti zůstavitele. Výjimku tvoří případy, kdy dospělost dědického práva je odsunuta na dobu pozdější.[296]

Nabytí dědictví je vázáno na potvrzení dědického práva dědice soudem. Proto je třeba na zákonem uvedené nabytí dědického práva smrtí zůstavitele hledět jako na titul s tím, že soudní potvrzení je modus.[297]

U dědického práva tak rozlišujeme okamžik vzniku a dospělosti dědického práva. Dědické právo vzniká vždy smrtí zůstavitele. K dospělosti dědického práva dochází zpravidla v okamžiku smrti zůstavitele. Později dospělost nastává je-li dědic ustanoven pod podmínkou odkládací nebo jeho nabytí je doložkou času odsunuto na později anebo se jedná o dědické

---

[294] FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, s. 2.
[295] § 1479 NOZ.
[296] FIALA: *Občanský zákoník…* , s. 3.
[297] Tamtéž, s. 30.

právo substituta. Poté teprve v okamžiku splnění podmínky nebo uplynutím času se jeho dědické právo stává dospělým a dědic může po potvrzení soudem dědictví nabýt.[298]

6.1.1 Delační důvody

Dědickými tituly jsou závět, zákon a opět se znovu zavádí jako dědický titul dědická smlouva. Dědické důvody mohou působit i vedle sebe. Dědická smlouva je zde umožněna pro širší okruh osob, než tomu bylo v obecném zákoníku občanském. Nyní je možné, aby zůstavitel uzavřel dědickou smlouvu s kýmkoliv. V obecném zákoníku občanském bylo možné uzavřít dědickou smlouvu jen mezi manžely. Výminky, doložky času a příkazy jsou v dědické smlouvě možné.[299]

V předchozí úpravě mohl pořídit zůstavitel závěť. Úprava však neumožňovala zřízení dědické smlouvy stejně jako nebylo možné obecně vzato připojit k závěti doložky času a podmínky.[300] Důvod pro omezení zůstavitele v pořizovací svobodě vycházel z myšlenky, že mrtví nemají vůli.[301]

Závěť je dalším dědickým titulem. Právní úprava umožňuje opět zůstaviteli širokou míru volnosti ohledně toho, jak s budoucí pozůstalostí naloží. Umožněny jsou příkazy, doložky času i výminky. Není-li zřejmé, zda zůstavitelem stanovená opakovatelná výminka má být splněna po smrti zůstavitele, musí být splněna po jeho smrti, bez ohledu na to, zda byla splněna již za jeho života. Dle některých autorů je třeba to posuzovat individuálně.[302]

Dědická smlouva je nejsilnějším titulem. Jedná se o dvoustranné právní jednání zůstavitele a druhé strany. Dědická smlouva vyžaduje formu veřejné listiny. Oproti úpravě předchozí, kterou obsahoval obecný zákoník občanský, se neomezuje uzavření dědické smlouvy jen na manžele. Lze ji zřídit jako úplatnou i bezúplatnou.[303]

Závěť je druhým nejsilnějším dědickým titulem. Závěť je jednostranný, odvolatelný projev zůstavitele, kterým povlává jednu či více osob k části nebo celé pozůstalosti. Co se forem týče, občanský zákoník umožňuje veřejnou, soukromou písemnou a ústní formu.[304]

---

[298] FIALA: *Občanský zákoník...* , s. 30.
[299] Tamtéž, s. 18, 280.
[300] BEZOUŠKA, Petr. Civilněprávní otázky testovací svobody. *Právník*, 2014, roč. 153, č. 10, s. 816.
[301] Tamtéž, s. 819.
[302] FIALA: *Občanský zákoník...* , s. 239–242.
[303] Tamtéž, s. 280–285.
[304] Tamtéž, s. 18.

Zákonná dědická posloupnost je subsidiární pro případ, že buď zůstavitel nepořídil pro případ smrti, anebo tím není pozůstalost vyčerpána.[305] Občanský zákoník upravuje šest dědických tříd. V první třídě dědí děti zůstavitele a manžel.[306] V první třídě nemůže dědit sám manžel. V druhé dědí manžel zůstavitele s rodiči zůstavitele a osobou společně žijící ve společné domácnosti po dobu alespoň jednoho roku.[307] Osoba spolu žijící nemůže v druhé třídě dědit sama. V třetí třídě dědí zůstavitelovi sourozenci a osoby spolu žijící.[308] Ve čtvrté třídě dědí zůstavitelovi prarodiče.[309] V páté třídě dědí zůstavitelovi praprarodiče.[310] V šesté třídě dědí prasynovci a praneteře zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele, tedy jeho tety a strýcové. V případě, že nedědí děti prarodičů, dědí jejich děti, tedy zůstavitelovi bratranci a sestřenice.[311]

6.1.2 Vedlejší doložky

V rámci pořízení pro případ smrti současný občanský zákoník umožňuje pořídit s podmínkami, doložkami času a příkazy. Vychází tak z úpravy obecného zákoníku občanského, který vedlejší doložky umožňoval. Podstatou je stanovení podmínky odkládací nebo rozvazovací či doložky času počínající nebo končící, která podmiňuje nabytí či udržení dědictví dědice. Jisté omezení přestavuje § 1551 odst. 2 a § 1552 NOZ.[312]

V rámci dědického práva se pak odlišuje vznik a dospělost práva. Vznik je vázán k smrti zůstavitele, dospělost na splnění vedlejších doložek. U odkládací podmínky by činil problém vznik dědického práva k době smrti zůstavitele dříve, než by bylo jisté, zda vůbec může právo vzniknout splněním podmínky. Jiný výklad je u odkazů, kdy samotný vznik práva z odkazu může být odsunut do budoucna skrze vedlejší doložky.[313] Rozumné by se tedy jevilo vedlejší doložky vykládat tak, že u doložek času počínajících vzniká dědické právo smrtí zůstavitele a žalovatelnost je odsunuta až k dovršení času. U nejistých podmínek odkládacích by mělo samotné právo vzniknout až po odpadnutí nejistoty, zda se podmínka naplní, v případě nenaplnění by tedy právo vůbec nevzniklo.[314]

---

[305] § 1633 NOZ.
[306] § 1635 NOZ.
[307] § 1636 NOZ.
[308] § 1637 NOZ.
[309] § 1638 NOZ.
[310] § 1639 NOZ.
[311] § 1640 NOZ.
[312] FIALA: *Občanský zákoník…*, s. 219–222.
[313] KLEŇOVÁ, Veronika. Odkladacia podmienka (condicio suspensiva) a počiatečná lehota (dies a quo) v závete podla občanského zákoníka č. 89/2012 Sb. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 1, s. 16.
[314] Tamtéž, s. 30.

Příkaz obsahuje zpravidla povinnost, jak má dědic jednat nebo naložit s dědictvím. Příkaz má být splněn tak, jak je stanoven. Nelze-li to, pak alespoň přibližně. Vždy záleží na tom, jak je příkaz formulován, může mít následky jako rozvazovací podmínka, ale také nemusí.[315]

6.2 Odmítnutí dědictví

Způsobilý dědic se po smrti zůstavitele může rozhodnout, zda dědictví přímá nebo odmítá. Ani současné občanské právo se nenavrací k úpravě obecného zákoníku občanského ohledně dědické přihlášky a přijímání dědictví dědicem. Odmítnout lze dědictví až poté, co dědici vzniklo dědické právo. U dědice, který nabývá dědické právo z titulu dědické smlouvy, je možné dědictví odmítnout, pokud to smlouva připouští. Nepominutelný dědic si může ponechat tzv. povinný díl a zbytek pozůstalosti odmítnout. Pokud dědic odmítne dědictví, jako by nebyl dědicem.[316] K odmítnutí se nepřihlíží, pokud je zde *gestio pro herede*. Odmítnutí či přijetí dědictví nelze odvolat. Dědictví musí být odmítnuto výslovným prohlášením u soudu. Pokud lhůta marně uplyne, dědic už nemá možnost dědictví odmítnout a platí, že jej přijímá.[317]

6.3 Zřeknutí se dědického práva

Zříci se práva před smrtí zůstavitele lze smlouvou mezi dědicem a zůstavitelem. Zřeknutí se má účinek pro potomky, ledaže je ujednáno jinak. Zřeknutí se zahrnuje i právo na povinný díl. Lze se zříct i jen práva k povinnému dílu. Platně podmíněné je zřeknutí se tehdy, pokud se někdo zříká svého práva pro jiného. Pokud tato jiná osoba nedědí, zřeknutí se není platné.[318]

Umožněno by však mělo být platné zřeknutí se dědického práva ve prospěch jiného i za předpokladu, že se tato osoba dědicem nestane, a to na základě autonomie vůle, pokud si to tak strany ujednají.[319]

6.4 Vzdání se dědictví

Poté, co dědici vzniklo dědické právo a dědictví neodmítl, tak se ho může jako osoba oprávněná vzdát ve prospěch jiného. Jedná se o novou úpravu v rámci našeho dědického práva. Vzdání se dědictví lze charakterizovat jako převod práva *sui generis*.[320]

---

[315] FIALA: *Občanský zákoník…* , s. 258–259.
[316] § 1485–1486 NOZ.
[317] CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX.* Praha: C. H. Beck, 2018, s. 28–29.
[318] § 1484 NOZ.
[319] FIALA: *Občanský zákoník*…, s. 51.
[320] Tamtéž, s. 70–71.

6.5 Vydědění

Zůstavitel může některé osoby vyloučit z dědění, a to skrze vydědění a negativní závěť. Zatímco negativní závětí lze vyloučit takřka jakékoliv osoby, které by mohly intestátně dědit, vydědění má dopad na užší skupinu osob, a to jen a pouze na nepominutelné dědice. Dalším rozdílem je obsahové vymezení. Negativní závětí lze vyloučit osoby k jakémukoliv podílu, zatímco vydědění dopadá jen na tzv. povinný díl.[321]

6.6 Dědická nezpůsobilost

Vyloučen z dědického práva je ten, kdo se vůči zůstaviteli, jeho předku, potomku nebo manželovi dopustil činu, který svou závažností odpovídá povaze úmyslného trestného činu. Oproti předchozí úpravě jsou zde uvedeni předci a potomci zůstavitele. Vyloučen je i ten, kdo se dopustil zavrženíhodného činu proti poslední vůli zůstavitele. Tím je myšleno omezení či ovlivnění zůstavitelovi testovací vůle jako takové nebo projevu této vůle ve formě posledního pořízení. Dědicky nezpůsobilý je tedy ten, kdo donutil či svedl zůstavitele k poslednímu pořízení, nebo naopak mu v tom zabránil. Dále ten, kdo poslední pořízení zfalšoval, zatajil, podvrhl nebo zničil. U zničení poslední vůle je pro dědickou nezpůsobilost vyžadován úmysl. Dědic není z dědění vyloučen, pokud mu zůstavitel čin výslovně prominul.[322]

Pokud se jedná o zákonnou dědickou posloupnost, nejsou z dědického práva vyloučeni potomci dědicky nezpůsobilého dědice. Mohou jej dokonce v jeho dědickém právu nahradit.[323]

Dědickou nezpůsobilost lze dělit dle kategorií. V případě, že se jedná o zavrženíhodný čin proti vůli zůstavitele či vymezeným osobám, takový dědic je nezpůsobilý dědit dle zvolené i přirozené posloupnosti. Pokud se jedná o případy domácího násilí, pak může dědic dědit dle zvolené posloupnosti, totéž platí v případě dědické nezpůsobilosti z důvodu zbavení rodičovské odpovědnosti.[324]

6.7 Nabytí dědictví

Soud dědici potvrdí nabytí dědictví. K tomu je zapotřebí, aby dědic dědictví neodmítl a měl nejsilnější dědické právo mezi dědici. Nabytí dědického práva je založeno na tom, že dědické

---

[321] CHALUPA: *Dědické právo…*, s. 20–21.
[322] §1481 NOZ.
[323] CHALUPA: *Dědické právo…*, s. 18.
[324] Tamtéž, s. 18–19.

právo dědici vzniká smrtí zůstavitele. Jeho dědické právo může dospět až později, ale dědictví nabývá až na základě potvrzení soudem, a to zpravidla zpětně ke dni smrti zůstavitele.[325]

V rámci pozůstalostního řízení vydá soud rozhodnutí o potvrzení dědictví. Toto rozhodnutí má deklaratorní povahu. Je-li dědic jeden, tak mu soud potvrdí nabytí dědictví. Je-li dědiců více, pak buď pozůstalost sám soud rozdělí mezi více dědiců, nebo schválí dohodu mezi dědici o rozdělení pozůstalosti.[326]

---

[325] CHALUPA: *Dědické právo…*, s. 150–151.
[326] ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem*. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 128–129.

Závěr

V dědickém právu rozlišujeme princip delační a adiční. V delačním dědic nabývá dědické právo a většinou i dědictví bez dalšího, zpravidla ke dni smrti zůstavitele. Tak tomu je u nutných dědiců v římském právu a od občanského zákoníku z roku 1950 po současnost. V principu adičním je třeba k nabytí dědictví projevená vůle dědice, tak je tomu v římském právu u dědiců volných, v prétorském právu a v úpravě obecného zákoníku občanského. U adičního principu v mezidobí od dědického nápadu do nabytí dědictví je pozůstalost ležící. Oddálit či podmínit delaci či dospělost dědického práva lze doložkami času a podmínkami. Římské právo civilní umožňovalo jen odkládací podmínku. Vojenský testament umožňoval vše, tak tomu bylo i v pozdější středověké úpravě, úpravě obecného zákoníku občanského a je tomu i v současnosti. Socialistická úprava neumožňovala vedlejší doložky s dopadem na delaci. Pozůstalostní řízení je nutné u všech pozůstalostí od obecného zákoníku občanského, pouze v jeho úpravě soud vydával konstitutivní rozhodnutí, na základě kterého dědic dědictví nabývá, v následných úpravách se jedná o pouhou deklaraci dědického práva ze strany soudu, na základě které dědic zpětně nabývá dědictví, zpravidla ke dni smrti zůstavitele.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

1) BONFANTE, Pietro. *Instituce římského práva*. 9. vydání. Brno: Právník, 1932.
2) BUBELOVÁ, Kamila, DOSTALÍK, Petr. *Praktikum z římského práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2013, 192 s.
3) DAJCZAK, Wojciech a kol. *Právo římské. Základy soukromého práva*. Olomouc: Iuridicum Olomoucense, 2013.
4) DOSTALÍK, Petr. *Texty ke studiu římského práva soukromého*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 175 s.
5) HARTMANN, Antonín. *Poslední pořízení*. Praha: V. Linhart, 1935.
6) HEYROVSKÝ, Leopold. *Dějiny a systém soukromého práva římského*. 4. vydání. Praha: J. Otto, 1910.
7) HEYROVSKÝ, Leopold. *Instituce římského práva*. 2. vydání. Praha: J. Otto, 1894. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
8) HEYROVSKÝ, Leopold. *Římský civilní proces*. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského, 1925.
9) CHALUPA, Ivan a kol. *Dědické právo. Základy soukromého práva IX*. Praha: C. H. Beck, 2018, 180 s.
10) KINCL, Jaromír a kol. *Římské právo*. Praha: C. H. Beck, 1995, 386 s.
11) KINCL, Jaromír. *Gaius. Učebnice práva ve čtyřech knihách*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 326 s.
12) KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice československého občanského práva. Svazek II*. Praha: Orbis, 1965, 572 s. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
13) KNAPP, Viktor a kol. *Učebnice občanského a rodinného práva. Svazek III*. Praha: Orbis, 1954. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
14) KRČMÁŘ, Jan. *Právo občanské. V. Právo dědické*. Praha: Všehrd, 1928.
15) KRČMÁŘ, Jan. *Základy přednášek o právu občanském: právo dědické*. Praha: Všehrd, 1924.
16) KUKLÍK, Jan a kol. *Dějiny československého práva 1945-1989*. Praha: Auditorium, 2011.
17) MALÝ, Karel a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 4. vydání. Praha: Leges, 2010, 640 s.

18) MIKEŠ, Jiří. *Dědické právo*. Praha: Panorama, 1981, 216 s. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.

19) PALACKÝ, František. *Dějiny národu českého v Čechách i v Moravě. Svazek I (Knihy 1 až 5)*. 17. vydání. Praha: J. Otto, 2017.

20) RANDA, Antonín. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém.* 5. vydání. Praha: knihkupectví Fr. Řivnáče, 1900.

21) RANDA, Antonín. *Rakouské právo dědické. Dle předn. Dra Randy.*

22) RAUSCHER, Rudolf. *Dědické právo podle českého práva zemského*. Bratislava: Právnická fakulta University Komenského, 1922.

23) RAUSCHER, Rudolf. *Přehled dějin soukromého práva ve střední Evropě*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

24) SALÁK, Pavel a kol. *Autonomie vůle zůstavitele podle občanského zákoníku z historické perspektivy.* Brno: Masarykova univerzita, 2019, 185 s.

25) SALÁK, Pavel a kol. *Historie osnovy občanského zákoníku z roku 1937. Inspirace, problémy a výzvy*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2017, 122 s.

26) SALÁK, Pavel. *Testamentum militis jako inspirační zdroj moderního dědického práva*. Brno: Masarykova univerzita, Právnická fakulta, 2016, 356 s.

27) SKŘEJPEK, Michal. *Prameny římského práva – Fontes iuris romani*. 2. vydání. Praha: LexisNexis CZ, 2006.

28) SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, 350 s.

29) SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského. Díl II. Právo majetkové.* Praha: nákladem vlastním, 1935.

30) STIEBER, Miloslav. *Dějiny soukromého práva v střední Evropě*. Praha: Wolters Kluwer, 2016.

31) SVOBODA, Emil. *Dědické právo.* 2. vydání. Praha: Vesmír, 1926.

32) SVOBODA, Emil. *Právo občanské. Část zvláštní – Právo knihovní.* Praha: Československý Kompas, 1947.

33) SVOBODA, Emil. *Problém vůle v rakouském právu dědickém.* Praha: Knihtiskárna Dra. Ed. Grégra a syna, 1912.

34) ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. *Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem.* Praha: C. H. Beck, 2015, 379 s.

35) TILSCH, Emanuel. *Dědické právo rakouské se stanoviska srovnávací vědy právní. Část I.* Praha: Wolters Kluwer, 2014.

36) VOJÁČEK, Ladislav a kol. *Vývoj soukromého práva na území českých zemí. I. díl.* Brno: Masarykova univerzita, 2012.

Komentáře

1) ČEŠKA, Zdeňek a kol. *Občanský zákoník-Komentář. Díl II.* Praha: Panorama, 1987, 832 s. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
2) ELIÁŠ, Karel a kol. *Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek § 1-487.* Praha: Linde, 2008.
3) FIALA, Roman a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§1475-1720). Komentář.* Praha: C. H. Beck, 2015, 648 s.
4) GRÜNWALD, Vendelín. *Právo dědické podle obecného zákoníka občanského s výkladem jakož i s přípravným a historickým úvodem.* Praha: V. Grünwald, 1853. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
5) HOLUB, Milan a kol. *Občanský zákoník. komentář. 1. svazek, § 1-487.* 2. vydání. Praha: Linde, 2003. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
6) HOLUB, Rudolf a kol. *Komentář k občanskému zákoníku. Právo dědické.* Praha: Orbis, 1957. Dostupné z: databáze kramerius pro VŠ Národní knihovny ČR.
7) ROUČEK, František a kol. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl třetí. (§§531 až 858).* Praha: V. Linhart, 1936.

Odborné články

1) BEZOUŠKA, Petr. Civilněprávní otázky testovací svobody. *Právník*, 2014, roč. 153, č. 10, s. 816–829.
2) BUCKOVSKI, Vlado, BAJRAM, Esin Kranli. Apertura testamenti and the legal consequences thereof in the roman law. *IUS ROMANUM*, 2018, č. 2, s. 144–156.
3) DOSTALÍK, Petr. Od sestry k nuzné vdově. Změny postavení manželky v římském dědickém právu. *Právněhistorické studie*, 2022, roč. 52, č. 2, s. 25–35.
4) HORÁK, Ondřej. Od „posledního“ k „nejbližšímu“ dědici? K vývoji postavení manželky v česko-rakouském a československém dědickém právu. *Právněhistorické studie*, 2022, roč. 52, č. 3, s. 55–70.
5) KLEŇOVÁ, Veronika. Cautio Muciana: charakter podmienky. *Právník*, 2015, roč. 154, č. 2, s. 125-144.
6) KLEŇOVÁ, Veronika. Favor testamenti a ne/určitosť prejavu vôle. *Právník*, 2013, roč. 152, č. 7, s. 664–676.

7) KLEŇOVÁ, Veronika. Odkladacia podmienka (condicio suspensiva) a počiatečná lehota (dies a quo) v závete podla občanského zákoníka č. 89/2012 Sb. *Právník*, 2018, roč. 157, č. 1, s. 14–30.
8) KNOLL, Vilém. Intestátní dědická posloupnost v českém středověkém právu zemském a městském. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2012, roč. 20, č. 3, s. 235–244.
9) SALÁK, Pavel. Návrat vojenského testamentu. *Právník*, 2017, roč. 156, č. 4, s. 286–300.
10) TALANDA, Adam, TALANDOVÁ, Iveta. Římské dědické právo jako inspirace současného dědického práva. *Historica Olomucensia*, 2018, roč. 55, s. 29–41.

Právní předpisy a související dokumenty

1) Císařský patent č. 946/1811 ř. z., obecný zákoník občanský.
2) *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl I., Tekst zákona.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931.
3) *Zákon, kterým se vydává všeobecný zákoník občanský. Návrh superrevisní komise. Díl II., Důvodová zpráva.* Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1931.
4) *Vládní návrh zákona, kterým se vydává občanský zákoník.* Praha: Národní shromáždění ČSR, Senát, 1937.
5) Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník.
6) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník.
7) Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 131/1982 Sb.
8) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Shrnutí

Cílem této diplomové práce je porovnání úpravy dědického nápadu a nabytí dědictví v jednotlivých dobách. V práci porovnávám úpravu římského práva civilního a prétorského, dále středověkou úpravu zemského a městského práva, úpravu obecného zákoníku občanského, socialistickou úpravu z let 1950 a 1964 a úpravu v současném občanském zákoníku. Nejrozsáhlejší částí práce je úprava římského práva, která představuje základ a inspiraci pozdější úpravy dědického práva.

Abstract

The aim of this thesis is to compare the regulation of inheritance ideas and acquisition of inheritance across different historical periods. In the work, I compare the regulation of both civil and praetorian Roman law, as well as the medieval regulations of land and city law, the provisions of the general civil code, the socialist regulations from 1950 and 1964, and the regulations in the contemporary civil code. The most extensive part of the thesis focuses on Roman law, which serves as the foundation and inspiration for later regulations of inheritance law.

Seznam klíčových slov

dědictví, dědic, dědění ze zákona, dědění ze závěti, přijetí dědictví, odmítnutí dědictví, připadnuti dědictví, nabytí dědictví

Key words

inheritance, heir, intestate succession, testamentary succession, acceptance of inheritance, refusal of inheritance, devolution of property by descent, acquisition of inheritance